

Kettős szám ára 72 fillér.

MAGYAR KÖNYVTÁR.

A 1412

MARCEL PRÉVOST

A VÉGRENDELET

ÉS EGYÉB ELBESZÉLÉSEK

Fordította

BENEDEK MAROELL

MINDEN FÜZET EGYENKÉNT KAPHATÓ

BUDAPEST
LAMPEL R. Kk. (Wodianer F. és Fiai) R.T.
KÖNYVKIADÓVÁLLALATA.

Magyar Könyvtár teljes jegyzéke bármely könyvkereskedésben
ingyen kapható.

MARCEL PRÉVOST

A 1412

A VÉGRENDELET

ÉS EGYÉB ELBESZÉLÉSEK

FORDITOTTA

BENEDEK MARCELL

BUDAPEST

LAMPEL R. KK. (WODIANER F. ÉS FIAI R.-T.)
KÖNYVKIADÓVÁLLALATA.

Leltározva 2010

E 1984

ZSIVYI MIKLÓS MATEMATIKA AKADÉMIA KÖNYVTÁRA
Lelt. sz.: 24880

ELLENŐRIZVE: 1993.

ELLENŐRIZVE: 1993.

Wodianer F. és Fiai könyvnyomdáján, Budapest.

A végrendelet.

A Voisin-vendéglő egyik különszobájában vége felé jártak egy nagy férfi-vacsorának — egy olyan időközönként megismétlődő vacsorának, a milyenek az előkelő és mégis dolgos párisiak egy bizonyos osztályában a társasélet alkotórészei közé számítanak. Kortársaknak, barátoknak, a kiket különböző munkájuk egész esztendőben elfoglal, ezek a vacsorák teszik lehetővé, hogy találkozzanak, hogy együtt pihenjenek néha-néha, napi dolgaik végeztével. Az ilyen vacsorázóknak rendszeren szürke már a halántéka : némelyiknek nincs is már másutt haja, csak a halántéka körül. Szinte valamennyinek a gomblyukát a becsületrend rozettája, vagy legalább is vékony piros szalagja ékesíti. Tíz óra felé automobilon, díszes fogatok sorakoznak a Faubourg Saint-Honoré és a rue Cambon sarkán, ez előkelő vendégekre várva. Valóban, mindegyikük alkotó eleme a város benső életének ; tudja is ezt mind és büszke rá : büszke arra is, hogy a nagy párisi színháték többi hőse egyenlő rangúnak tartja magával és megpecsételi a fontosságát, saját magáéval egyenlőnek ítélve.

Ez este nem sokan jelentek meg a »titkosa« vacsorán. (Így szokták nevezni a beavatottak, annak jeléül, hogy kelletlen vendégek és kíváncsiak szigorúan ki vannak zárva.) A fanyar tavaszi idő

szinte egész Párist influenzássá tette ; az évad utolsó szalonkái elcsábítottak néhány vadászt a szomszéd vármegyékbe — egy szóval a tizenkét »beavatott« közül csak hatan jelentkeztek a hívó szóra. Névszerint : Maigret szobrász, Tavernier doktor, Billois gróf, a ki Nanterre-ben hatalmas automobilgyárat igazgat ; Herbelin, kinek diadalmas *Phyllis*-ét éppen ez órában játszotta az Opéra Comique ; a Seine-megye prefekta és végül Viger-Boucart mester, a közjegyzői kamara tagja. Herbelint kivéve, a ki cigarettát sodort és félig elszíva dobálta el, valamennyien jó szivarokat szívtak, rendszeres lassúsággal szürcsölve a feketekávé, a mit a főpinczér szemük láttára főzött. A likőrös üvegek jóformán érintetlenek maradtak ; ezek a dolgos és érett férfiak mind a manap ág divatos ellenszenvvel viseltettek az alkohol mérge iránt. De azért a jól megemésztett finom lakoma melegége mégis élénkeltette a vacsora végét. Herbelin és Tavernier — mind a kettő professzionátus csevegő — a hét apró botrányairól mondták el megjegyzéseiket. Maigret egy mulatságos művész-históriát adott elő, a mit még mulatságosabbá tett az elbeszélő franche-comtéi tájzólása. Herbelin és a prefektus aforizmákat gyártottak az asszonyokról s arról a szerepről, a mit az asszonyok játszanak dolgozó férfiak életében. Mind a kettő házas volt, boldog házas ; áradoztak, hogy milyen áldás a jó feleség, az életünk társa. Maigret, a ki egy modellt vett feleségül és Billois gróf, a kinek házi boldogágát nem tartották éppen zavartalannak — ezek ketten elismerték, hogy egy értelmes és önfeláldozó feleség hozzájárulhat a házaspár boldogulásához ; de némi tartózkodással nyilatkoztak arról, hogy lehet-e ilyen feleséget találni.

— Hát ön, Viger mester — kérdezte Billois — mit gondol erről?

A közjegyző, a kinek gondosan borotvált arcza egyházi férfiúra emlékeztetett, ezt mormogta :

— Én agglégény vagyok.

— Valóban, igaz — mondta Tavernier. — Közjegyző, tagja a közjegyzői kamarának — és legény... Ezt nem volna szabad megengedni. Viger barátunk bizonyosan legjobbnak találja megőrizni a teljes szabadságát, hogy szeretetreméltó lehessen a szép klienseivel.

Viger-Boucart felkiáltott — olyan őszinte rémületet kifejező mozdulattal, hogy valamennyien felkaczagtak.

— A szép kliensek! Isten őrizzen meg tőlük!

És maga elé tartotta a kezeit, mintha támadás ellen akarna védekezni.

— Jól mondta — jegyezte meg Maigret. — No, ez a nótárius határozottan nem feminita.

— Pedig én egy kicsit szoknyavadásznak ismertelek a Quartier Latin-ben — vetette közbe Herbelin — mikor együtt jártunk a Laveur-intézetbe.

Viger-Boucart papi ábrázata visszanyerte nyugalmát. Egyszerűen ennyit felelt :

— Annak már vége.

És mivel az öt másik férfi szeme kutatóan nézett rá, így folytatta :

... — Annak már vége, ennyi az egész! Fiatal koromban én is, mint minden akkori francia, meg voltam győződve arról, hogy a szoknyavadászat a legnemesebb időtöltés, sőt jóformán kötelesség. Párhuzamosan próbáltam folytatni a munkát és a kalandkeresést; a véletlenség igen hamar gorom-

bán megleczkéztetett; tanultam a leczkéből és nyugton maradtam. Ez az én egész históriám.

— Ohó! — kiáltott fel a *Phyllis* szerzője. — Ez nem az egész históriád, ez csak a tanulsága. Csak légy olyan kegyes és mondd el a történetet magát. Tavernier meg én már meguntuk, hogy mindig mi beszéljünk nektek, ti meg nyugodtan füstöljetek. Rajta, nótárius, beszélj egy kicsit!

A többi »beavatott« is odaszegődött Herbelinhez; a közjegyző kénytelen volt engedelmeskedni. Egyébiránt tudta magáról, hogy jó elbeszélő. Nem tudott olyan ügyesen visszavágni, mint az orvos és a zeneszerző, de maga is, mások is elismerték, hogy megvan benne az a különös fajta szellem, a mit »anekdotázó szellemnek« lehetne nevezni.

— Hát itt van, néhány szóval, az egész kaland, — mondotta. — Huszonkilencz éves koromban én voltam az igazi irodavezetője a nagybátyámnak, Boucart mesternek, a kinek örököse lettem. Az, hogy én voltam az igazi irodavezetője, annyit jelent, hogy gyakornok czímem ellenére is én voltam a főnök jobbkeze. A hivatalos irodavezető egy kimerült aggastyán volt, a ki felfúvódásban szenvedett és érdugulás fenyegette. Boucart mester jószívűségből tartotta mindaddig, a míg csak fel tudott vánszorogni az irodába.

Keményen dolgoztam és szerettem a munkámat. Tudom, hogy ezt különösnek találjátok ti, politikusok, nagyiparosok, művészek, tudósok... hogy is szeretheti egy fiatal ember azt a sok irkafirkát! Csakhogy ti nem tudjátok, mit jelent a közjegyző a legtöbb párisi kliensnek. A közjegyző a családi vagyon kezelője, a szülők tanácsadója, a gyermekek legfőbb gyámja, a férjek bizalmasa és

az asszonyok gyóntatója egyszerre. Az emberi élet minden nagy eseményét feljegyzi és jobban tudja, mint akárki, hogy miért játszódtak le éppen így azok az események; gyakran egyedül rajta áll, hogy irányukat, jelentőségüket módosítsa. Körülbelül mindent megvallanak neki; a mit nem vallanak meg, azt kitalálja. A pénznek és szerelemnek, az emberi erőfeszítések e két mozgatójának működését olyan közelről figyelheti meg, a hogy akarja — még hozzá ugyanazon család valamennyi tagjánál. Egy közjegyző bizony sok szép megfigyelést küldhetne be az Akadémiához — abban az értelemben véve a *megfigyelés* szót, a hogy Tavernier használja . . . Nos hát, én huszonkilencz éves koromban a magam szakállára végezhettem ezeket a szép megfigyeléseket . . . És valami irónikus, izgató ízű gyönyörűséget éreztem, mikor mindezeket a közjegyzői okmányok tömör hivatalos nyelvén jegyeztem fel — azon a csodálatos ügyességgel feltalált nyelven, a mely éppen arra való, hogy formátlan mondatfűzésében semmit se lehessen megtalálni azokból az égő emberi szenvedélyekből, a mikről szó van: a kapzsiságból és a testi vágyból.

— Nótárius! — kiáltott fel Herbelin — milyen ékesszólóvá lettél!

— Fogd be a szádat! — felelte Viger — különben elhallgatok. Szóva! — folytatta, visszavágásával helyreállítván a figyelmet — kitűnő irodavezető voltam s a kliensek lassanként megszokták, hogy lehetőleg hozzám forduljanak. Az én gyorsabb és egyszerűbb metódusom jobban tetszett nekik, mint a nagybátyámé, a ki a régi, lassú és ünnepélyes közjegyzők iskolájához tartozott. Aztán meg — Herbelin a tanúm — elég csinos fiú voltam akkor,

— Még most se lenne rossz ábrázatod, ha nem csinálnál papot magadból — vágott közbe Herbelin. — Mi az ördögért vágattad le azt a szép szőke szakálladat?

— Először is — folytatta beszédét a közjegyző — úgy sem maradt volna örökké szőke. Aztán meg — volt okom, hogy feláldozzam, majd meglátjátok mindjárt! Nem Herbelin volt ám egyetlen bámulója az én szőke szakállamnak. Szerzett az nekem már jogászkoromban is egy-két kellemes kalandot. Most pedig, hogy a szerény gyakornoki czímmel felruházva valóban fontos ügyekben intézkedtem — az asszony-kliensek nem nézték éppen rossz szemmel ezt a szakállat. Mert ne higgyetek azoknak, a kik azt állítják, hogy az asszonyok a férfi szeleme, vagy tehetsége, vagy társadalmi helyzete, vagy akár a pénze miatt bolondulnak meg. Személyes tapasztalataim és közjegyzői megfigyeléseim meggyőztek arról, hogy az asszonyoknak elsősorban a csinos fiúk kelljenek. Csakhogy ezek rendesen annyira ostobák, hogy nem tudnak hasznot húzni ebből az előnyükből. Ez hozza helyre az egyensúlyt a többiek javára.

... Míg a harmincz évet be nem töltötte az ember, addig, nemde, olyan hatalmas energiát és egyszersmind olyan élénk élnivágyást érez, hogy minden szeretne lenni... gazdag, nőhódító, befolyásos ember — szóval minden egyszerre. Igen természetesen találtam, hogy a foglalkozásom együttesen táplálja a munkakedvemet és az életkedvemet. Boucart bátyám, a kinek álmos külseje mögött nagyon ravasz, nagyon éleslátású ember rejtőzött, kifogyhatatlan volt az erkölcsi prédikációkban. — Sohase tedd a szépet az asszony-klien-

seknek — mondta mindig. Vagy energikusabban és kevésbé udvariasan: az építőmester ne koczcintson a kőművessel! — Én azt gondoltam erre: — az én derék Boucart bátyám az özönvíz előtti közjegyzők közül való... És, szavamra, koczcintgattam a... kőművessel, sőt nagyon is sokat koczcintgattam — meg lévén győződve arról, hogy elég szilárd a fejem és nem fogom leinni magamat.

Boucart bátyám végül eladta nekem az irodáját hatszázezer frankért, a miből kifizettem neki háromszázezret — egész vagyonomat. A többit hitelezte és tíz év alatt kellett megfizetnem a jövedelemből. Harmincz éves koromban tehát Páris egyik legszebb irodáját vezetem. Virágzott a vezetésem alatt; határozottan nagyobb tehetségem volt az ügyek vitelére, mint Boucart bátyámnak. Csakhogy — mivel most már rem volt a hátam mögött, hogy ügyeljen rám és erkölcsöt prédikáljon — a manóba is... többet »koczcintottam«, mint valaha!

Volt a klienseim közt egy bájos északamerikai asszony — Mrs. — nevezzük Mrs. Smithnek, az elbeszélés könnyebbsége kedvéért. Európai utazásai közben feleségül ment egy olasz herczeghez; a házaspár Párisban telepedett meg, a hol a herczeg apja lakott. Másfél esztendei házasság után az asszony törvényesen konstatáltatta, hogy a férje megcsalja; válópört indított, a házasságot, a férj hibájából, felbontották s az asszonyból újra Mrs. Smith lett. A férj hitványsága annyira világos volt, hogy az öreg herczeg a menyé pártjára állt. Sőt az a terv is megérlelődött benne, hogy a köteles részen kívül mindenéből kitagadja a fiát és a vagyona többi részét a menyére hagyja.

Az eset elég kényes volt. Előre lehetett látni, hogy a kitagadott fiú örökségi család czímén fog pört indítani és a legrútabb rágalmaktól sem riad vissza, hogy ezt valószínűvé tegye. Mrs. Smith hozzám folyamodott, nemcsak a végrendelet megfogalmazása ügyében, de azért is, hogy tanácsot adjak neki: hogyan viselkedjék ezután az apósával szemben, hogy semmi rosszakarató híresztelésre ne adjon okot. Gyakran járt fel az irodámba; nemsokára azt kezdtem észrevenni, hogy gyakrabban is, mintsem föltétlenül szükséges volna. Röviden szólva, megkezdődött a flirt — vagy a »széptetés«, a hogy Boucart bátyám mondta volna. A kis Mrs. Smith, igen csinos külseje mellett, rendkívül érdekes természet is volt: praktikus és szenvedélyes egyszerre; egyformán képtelen volt arra, hogy lemondjon valami jogos nyereségről és arra, hogy valami aljasságot kövessen el pénzért. Egyébiránt a legtisztességesebb asszony volt. Szerelem, házasság: ez a két szó egyet jelentett a szemében. A kik szeretik egymást, házasodjanak össze, ettől az axiómától nem lehetett eltéríteni. Már most, ha egyszer a jó szándék megvan, ismerkedni nem bűn s olyan özvegyfélének, mint ő, van valamelyes szabadsága.

A mi engem illet, én így gondolkoztam: — Végre is, miért ne? Ez az asszony elragadóan csinos. Gazdag ugyan, de nem annyira, hogy a magam eladásának lássék, ha feleségül veszem. Kitűnő társadalmi helyzete van az amerikai kolóniában; válogatott klientélát lehetne szerezni a révén! Tetszem neki egy kicsit... Hagyjuk a dolgokat a maguk menetére... Lesz, a mi lesz...

— Nótárius-lélek! — kiáltott fel Maigret. — Hát ezt nevezi ön szerelemnek?

— Ha nem vágott volna a szavamba — folytatta Viger — hozzátettem volna tüstént, hogy minden szkeptikus és szerencsevadász fontolgatásom ellenére is, alapjában véve sokkal inkább rabja voltam a kliensem szeszélyeinek, mint a hogy megvallottam magamnak. Ez a rettenetes asszonyka úgy tudta azt mondani: »szeretem önt«, sőt: »nagyon vágyódom ön után« — és a mellett a legártatlanabb csókot sem engedni meg — hogy a szavai hatása egy skót zuhanyhoz hasonlított. Egyébként alig mult délután, hogy meg ne jelent volna az irodámban, a hol most egyre szállongott az ő diadalmas parfümjé: irisz és jicky. Ha valami jó francziás enyelgéssel próbálkoztam meg, kereken rendretasított. Vezekelnem kellett. Nem jött többet. És elég gyáva voltam, hogy bocsánatkérő, könyörgő leveleket irkáljak neki.

— Ezt már jobban szeretem — jegyezte meg a prefektus. — Alapjában véve, fiatal korában mégis csak volt egy kis szíve ennek a Viger-Boucarnak.

— Hát nevezze ezt szívnek, ha akarja — folytatta a közjegyző. A szívem — jó, legyen szív! — nemsokára erős izgalmat ismert meg. Egy este, december közepén, az amerikai kolónia valamelyik nevezetes tagjának az estélyéről távoztam éppen (mert Mrs. Smith most már magával czipelt a társaságba,) — és mikor a kocsijához kísértem, így szólt hozzám, lassan, rámteltekintve... olyan tekintettel, hogy az Boucart bátyámat magát is a kárhozatba vitte volna:

— Azt hiszem, négy nap mulva lesz a Re-

naissance-ban annak a fiatal szerzőnek a premiérje... ejnye, hogy is hívják csak? ... annak, a ki olyan tehetséges ... Oda el akarok menni ... akarok ... Szerezzen kettőnknek egy földszinti páholyt. Aztán majd vacsorázni megyünk ... még mindig kettesben. Ne szóljon semmit; ne fogja úgy még mindig a kezemet az emberek szemeláttára ... Tudja meg pontosan, mikor lesz a premiér és küldje el nekem egyszerűen a páholy számát. Alkár mikor lesz is, megyek. Hanem addig ne számítson arra, hogy találkozunk, akár az irodájában, akár nálam; nyugalmat akarok, hogy gondolkozhassam ...

Azzal beszállt a kocsijába és elhajtattott, engem a járdán hagyva. Hazamenet úgy ugráltam, mint egy diák.

Ma, mikor húsz esztendő elmúltával gondolok erre, azt hiszem, hogy az én szép kliensem valószínűleg csak kettesben akart velem eltölteni egy estét és illendően, kedvesen tudtomra akarta adni azt az elhatározását, hogy feleségül jön hozzám. Mert eddig sohasem ejtettük ki még ezt a komoly szót, melyet mindegyikünk megsejtett a másik gondolatainak mélyén ... Hanem akkor, abban a pillanatban, a bennem lakó férfihiúság egészen másfajta jóslásokba bocsátkozott. Egy egész este kettesben leszünk! — gondoltam magamban ... No, majd meglátjuk! És másnap reggel rávetettem magamat a színházi hírekre, hogy pontosan megtudjam annak a drága premiérnek a dátumát. A dátum bizonytalan volt. A főszereplő rekedtségről panaszkodott. Egy díszletre várni kellett. Türelmetlenségemben írtam a színház igazgatójának, hogy tartson fenn nekem egy földszinti páholyt erre az ünnepélyes alkalomra és értesítsen, mihelyt

a nap meg lesz állapítva. Úgy éreztem, hogy amint megtudom a boldogságom dátumát, már élvezni is kezdem.

Eközben — ígéretéhez híven — Mrs. Smith nem jelent meg az irodámban, se másnap, se harmadnap. Ellenben harmadnap kaptam egy levelet a hercegtől, volt apósától. Előző nap erős szív-szorulása volt; rossz sejtelmek támadtak; haladéktalanul meg akarta csinálni tervezett végrendeletét — és minthogy ágyban feküdt és nem tudott hosszasan írni, megkért, menjek fel hozzá még aznap délután a törvény követelte tanukkal. Figyelmeztetett azonkívül, hogy semmit se szóljak a menyének, mert nem akarta nyugtalanítani.

Háromnegyed négykor eltávoztam az irodámból, magammal vivén a tanukat, »négy kifogástalan jellemű egyént«, hogy a törvény szavaival éljek. A lépcsőn a házmester egy pneumatikus póstán érkezett borítékot nyomott a markomba. Egy földszinti páholyjegy volt benne a Renaissance premiérére. Cudálkozhattak a kísérőim, hogy összereszttem és elpirultam ennek a nyomtatott papírlapnak a láttára . . . Mert hát egyik sarkába tollal oda volt írva az előadás dátuma: december 21 . . . Aznap tizenkilencedike volt. Csak negyvennyolcz órát kell várnom! Vidáman ugrottam kocsiba és csak nagy nehezen tudtam az öreg herceg szobájában az alkalomhoz illő ábrázatot öltetni.

Nagyon betegnek láttam; arcza sárgásan halvány volt, itt-ott felpuffadt, kezefeje sajtáságosan megdagadt. Próbáltam egy-két megnyugtató szót mondani, de nem hallgatott végig.

— Siessünk, — mondotta, ismeri a szándékaimat. Mindaz, a mi fölött a törvény szabad intéz-

kedést enged nekem, Mrs. Smithre száll. Fogalmazzon egy megtámadhatatlan szöveget.

Ezt a fogalmazást már elvégeztem; felolvastam neki a szöveget; helybenhagyta. Aztán betűről-betűre lemásoltam, ott, a szobájában, bélyeges papírra. Szeretettel másoltam, mert az én kedves kliensemről volt szó. Huszonegyedikén, — gondoltam, — megszegem a hivatalos titoktartást és elmondom neki, hogy a végrendelet megvan. Huszonegyedikén! Két nap múlva!... Mit nevetsz, Herbelin?

— Azt, hogy a szoknyavadászatnak és a bélyeges papírra írott végrendeletnek ez az összekeveredése igazán közjegyzőhöz illő dolog... Folytasd csak, folytasd! Reszketünk a türelmetlenségtől!...

Az elbeszélő minden izgalom nélkül folytatta:

— A mint az okmány készen volt, felolvastam a herczeg és a négy tanu előtt. Semmi észrevétel nem volt. A herczeg aláírta. Eltávoztunk.

— Azt hiszem, kitalálom a történet végét, — kockáztatta meg Billois gróf.

— Hát akkor tartsa meg magának a fölfedezését, — vágott vissza szárazon Viger-Boucart, — és ne rontsa el a csattanómat... A herczegnek, — folytatta, — igaza volt, hogy megtette utolsó intézkedéseit. Másnap, deczember huszadikán délután három órakor meghalt. A hírt egy estilapból tudtam meg, a melyet az inasom mindig le szokott tenni az éjjeli szekrényemre s a melyet főként azért olvastam, hogy szép csöndesen álomba szenderítsen.

... Bizonyára megfigyeltétek már, hogy az öntudatunkban vagy az emlékezetünkben olyan egymás mögé elhelyezkedő terület félek vannak —

a színházi kulisszák soraihoz hasonlítanak, — olyan területek, a hol az eseményeknek, tetteinknek, gondolatainknak a képei vannak ábrázolva; hogy némelyik ilyen terület néha homályban marad, aztán meg egyszerre megvilágosodik, előbbre tolódik, kiszúrja a szemünket, mint a nép mondja. Most már csak ezt látja az ember: egész gondolkozásunkat megakasztja. — Feküdtem az ágyamban, éppen befejeztem azt a cikket, mely a herczeg halálával foglalkozott s ekkor egyszerre csak kicsúszott kezemből az újság: felültem és láttam, igen, — szememmel láttam az utolsó sorait annak a végrendeletnek, melyet azelőtt való nap saját kezemmel írtam.

Ezek a sorok így szóltak:

... Ezen végső akaratom irásba foglaltatott Párisban, Saint Dominique-utcza 31/b. szám alatt, a ház félemeletén levő, két utcai ablaktól megvilágított szobában, ezernyolczszáznyolczvanhétben, deczember hó huszonegyedikén ...

Deczember huszonegyedikén! Értitek! — —
Deczember huszonegyedikén! A Renaissance-premiér dátuma! Deczember huszonegyedikén! Holnap!
És a herczeg ma halt meg, deczember huszadikán...
A végrendelet érvénytelen!...

— Ugyan! — vágott közbe Herbelin. — A végrendekezés ténye tagadhatatlan volt és be lehetett bizonyítani, hogy...

— Igen, azt hiszed, te G-kulcsos lovag, te! Nohát mondj le erről a hitedről. Ha igazán eltévesztettem a dátumot, csak annyit lehetett bizonyítani, hogy eltévesztettem, punctum; de akkor egyszerűen felelős is vagyok mindenért, én, a közjegyző, a tévedés elkövetője... A törvény formálisan rendel-

kezik s az én esetem nem volt az első! Ha eltévesztettem a dátumot, felelős vagyok négyszázezer frank erejéig, a mennyi az örökségből Mrs. Smithre esett; és ebből a pénzből egy árva fitying sem volt meg, hiszen még háromszázezer frankkal tartoztam a nagybátyámnak. No de láthattátok volna is ezen az emlékezetes éjszakán, hogy reszketett minden tagom, mint egy lázas betegnek — úgy hogy még csak ki sem tudtam ugrani az ágyamból... Próbáltam bátorítgatni magamat; azt gondoltam: — ugyan, mégis csak lehetetlenség... felolvastam a végrendeletet a herczeg és a négy tanu előtt... deczember huszonegyediké, ez nem is hangzik olyanformán, mint deczember tizenkilencedike... Csakhogy eszembe jutott egy sereg más hibás végrendelet — híres históriák forognak ezekről közjegyzők körében... Ezeket is felolvasta a közjegyző az érdekelt és a tanuk előtt s a végzet úgy akarta, hogy senki se vegye észre a tévedést... Negyedegyet ütött az óra, mikor végre el tudtam szánni magamat, hogy fölkeljek; nadrágot és kabátot kaptam fel. Az irodám egy emelettel a magánlakásom alatt volt. Lementem a lépcsőn, gyertyát tartva a kezemben; beléptem az elhagyatott termekbe; tolvaj-léptekkel surrantam be a dolgozósobámba. Egy szekrényt kellett csak kinyitni, egy iratcsomóban lapozgatni: megvolt a herczeg végrendelete. A szemem végignyargalt az utolsó sorokon. Bizony deczember huszonegyediké volt ott. A végrendelet feltétlenül érvénytelen volt, dátuma későbbi lévén a végrendelkező halálánál.

Azt az egyet meg kell adnom, hogy nyugodtan tettem vissza a végrendeletet az iratcsomóba, az iratcsomót a szekrénybe és nyugodtan mentem fel

a szobámba. Valójában nem is lepett meg a tévedésem beigazolódása. Előbb történt a megrázkód-tatás, mikor valami telepatikus látás segítségével elolvastam a távolban lévő papírra írott «december huszonegyedikét». Most visszanyertem hidegvéremet. De azért, ha azt mondanám nektek, hogy el tudtam aludni, vagy hogy a virrasztásom nagyon szórakoztató volt — jogosan kételkednétek a szavaimban... Végig gondoltam minden lehetséges megoldást... a revolvert is beleszámítva... Átkozott éjszaka! Ha rágondolok, még most, húsz esztendő múlva is libabőrös lesz a hátam... Billois, adja csak ide a köményes likört...

Amíg az elbeszélő megtöltötte a pohárkáját és lassú tempóban kétszer is csupasz ajkához emelte — a hallgatóság vitatkozni kezdett.

— Én, — mondta Maigret, — otthagytam volna mindent, irodát, végrendeletet és amerikai dámát. Felülök egy éjjeli vonatra és átszököm a határon a bíróság elől... A lelkiismeretem egy csöppet sem bántott volna!

— És miből élt volna idegen földön? — vetette ellen Billois gróf. — Talán bizony a szőke szakállából?

— Legegyszerűbb lett volna az amerikai hölgyhöz futni és mindent megvallani neki... Végeredményben ő volt oka a tévedésnek... És aztán szerelmes is volt... Megbocsátott volna.

Mind megegyeztek abban, hogy ez lett volna a probléma legjobb megoldása.

— És mégis ez volt az egyetlen, a melyikre egy pillanatig sem gondoltam komolyan, — vette át a szót Viger. — Látjátok — ti valamennyien a magatok állásának, környezetének a moráljában és becsületében lélegzettek, én pedig — nemcsak

most, akkor is már — a közjegyzői morálban és becsületben. Valaki megkárosodott az én hibámból. Ez a valaki hiába volt egy irántam gyöngéd érzelmeket tápláló asszony, azért mégis csak a kliensem volt: bizonyága ennek az, hogy fogadtam már el tőle tiszteletdíjat. Tehát vagy el kellett tűnnöm, vagy kielégítenem a kliensemét, a ki az én hibámból vesztett el négyszázezer frankot, mert volt férje bizonyosan megtámadja a végrendeletet és bizonyosan megnyeri a pört. Minden intézkedést megtettem, hogy tisztességgel, diszkréten tünhessek el, ha kell. De mielőtt erre került volna a sor, elhatároztam, hogy mégis megteszem az utolsó lehetséges kísérletet a négyszázezer frank megszerzésére...

— Boucart bácsi? — iparkodott utólag tanácsolni a prefektus.

— Igen, Boucart bácsi. Neuillyben lakott most, közel a Maillot-kapuhoz, szép, értékes holmikkal díszített bútorozott lakásban — mert szenvedélyesen gyűjtötte a dísztárgyakat. Mikor reggel kilencz óra tájban bevezettek hozzá, nagyítóval vizsgálgatott egy bírói sapkás férfifejet ábrázoló tizenhetedik századbeli miniatürt. Megvártam, míg leteszi a nagyító-üveget, aztán nyíltan, semmit el nem hallgatva, elmondtam neki az esetemet, a Mrs. Smith-tel kezdett flörttől a színházban töltendő este végzetes ígéretéig és a végrendelet dátumának eltévesztéséig. A nagybátyám egyetlen egyszer sem szakított félbe. De lassankint erős belső izgalom nyomait vettem észre az arcán. — Minden elveszett, — gondoltam, — elküld a pokolba, megtagad, kitagad és a tetejébe még össze is szid...

Hanem azért befejeztem a vallomásomat. Alig hallgattam el, a nagybátyám fölkel, odalépett

hozzám és felém nyújtva erős, kerges kis öreg kezét, olyan állhatatosan nézett a szemembe, mint a hogy előbb a miniatürt vizsgálta.

— Mondd, fiam, — mormogta, — az járt az eszedben, hogy elpusztítsd magad?

— Az, bátyám, — feleltem én.

— Persze! Különbben nem is beszéltél volna ilyen nyíltan!

Elengedte a kezemet, odébb ment, de tovább is rám szegezte a szemét.

— Természetesen először is megpróbálok rávenni Mrs. Smithet, hogy ne lépjen fel ellened, ha — a mi valószínű — elveszti az örökséget?

— Nem, bátyám; Mrs. Smith megkapja a négyszázezer frankját, különben...

A nagybátyám nem engedte, hogy befejezzem azt a mondatot; visszajött hozzám, két kezébe kapta a fejemet és megcsókolt.

— Hallgass, te szamar... nagyon jól tudod, hogy nem hagylak el a bajban. Igazi, Boucart-hagyományokon nevelt közjegyző vagy. Ha elkövetted volna azt a hitványságot, hogy könyörögsz a kliensednek, soha életemben nem nézek rád többet... Pedig megérdemelné a kis hunczut, hogy füstbe menjen az öröksége! Találkozókat adni egy közjegyzőnek! Rácsos földszinti páholyban! Külön-szobás vacsorákra hívatni meg magát vele! Tele-tömni az emlékezetét ostoba dátumokkal, premiérek dátumával! No, most láthatod, öcskös, milyen drága multság az építómesternek a kőművessel koccintgatni! Nézz meg engem: én soha, soha nem voltam kíváncsi, hogy az asszony-klienseimnek a szeme kék-e vagy barna, a haja vörös-e vagy fekete... Még a feleségemet is rászoktattam, hogy

soha se kezdjen ki velem, hanem várja meg, míg én kezdek udvarolni neki.

... Ezek a szavak emlékezetembe idézték Boucart néni képét — úgy, a milyenek én ismertem: kicsi, jámbor, határozatlan korú asszony volt, túll-fejkötőben, fekete tafotaruhában; háziegér módjára osont a konyhából a szalonba, az ebédlőből az előszobába, szünetlenül szidva a cselédeit, sőt az írkokokat is — és ez a kép olyan kómikusnak tetszett nekem, hogy nem tudtam elfojtani a mosolygásomat.

— Ne vess csak, ne vess! — dörögte a nagybátyám. — A te amerikai dámád azért mégis csak négyszáz szép ezresbankódba kerül. Mert azt, ugyebár, érted, hogy ha tőlem veszed el, a magadét veszed — —

Viger-Boucart egy hajtásra kiitta a köményes likőrt. Mivel elhallgatott, a prefektus vallatni kezdte.

— Pörre került-e a végrendelet ügye?

— Nem. Egyezség jött létre, hála a nagybátyámnak, a ki elvállalta, hogy tárgyal a herczegfiával. Annak sietős volt, hogy megkapja a pénzét, a pör évekig elhúzódhatott volna, — hát megalkudott: érvényesnek ismeri el a Mrs. Smith javára szóló végrendeletet, ha azonnal kifizetnek neki kétszázötvenezer frankot.

— És a Renaissance-premiér estéje? — kérdezte Maigret.

— Szó sem volt semmiféle premiér estéjéről, kedves Maigret barátom. A lehető legrosszabb véleménynyel lesztek rólam, de ezt a dátumot, december huszonegyedikét, a mely annyira megtöltötte a fejemet, hogy még egy hivatalos iratba is

beletettem, a hol semmi keresni valója nem lett volna, ezt a dátumot én — elfelejtettem!... Huszonegyedikén egész nap, egész este azzal voltam elfoglalva, hogy a nagybátyámmal tanácskoztam és ügyvédekkel tárgyaltam. Éjfél után kimerülten, összehörve tértem haza; tüstént lefeküdtem, aludtam, mint egy napszámos — és csak másnap reggel jutott eszembe az elmulasztott kaland. Mondjatok el akárminek, de én nem bántam semmit.

— És Mrs. Smith?

— Egyetlen egyszer láttam viszont. Beleegyezett abba, hogy a kaland üzleti részét a nagybátyám intézze el; ez volt a leggyakorlatibb és legillendőbb megoldás... Mikor minden rendben volt és a kliensem birtokába jutott az örökségének, elhatározta, hogy legalább egy saisonra visszatér Amerikába. Két nappal elutazása előtt belépett a dolgozószobámba. Egyáltalán nem volt izgatott és megállapítottam, hogy én is nagyon nyugodt vagyok. Tudtomra adta, hogy visszautazván New-Yorkba, szeretné átvenni minden irományát, a mit én még magamnál őriztem. Mikor elbucsuzott, így szóltam hozzá:

— Bocsásson meg, hogy deczember huszonegyedikén nem tölthettem önnel az estét.

— Ó, — mondotta, — az nagyon természetes volt. *Azért* nem is haragudtam önre.

— Hát akkor miért haragudott? — kérdeztem kissé meglepetten.

Habozott; aztán, éppen mielőtt eltűnt az ajtóban, melynek már fogta a kilincset, kissé zavartan felelte:

— Azt hittem, hogy ön komolyabb üzletember...

Azzal elment . . . És én megértettem, hogy ez a nyugodt és gyakorlati eszű kis teremtés megvet engem egy kevésbé, a miért az iránta érzett vágyakozás egy pillanatra megfosztott a »self-control«-omtól. Most már nem voltam egyéb a szemében, mint egy »könnyelmű franczia« . . . Bevallom, kemény volt a lecke; és talán inkább ennek a kis asszonyi megvetésnek köszönhetem, mint a nagybátyám szemrehányásainak vagy ama rettenetes éjszaka aggodalmainak, hogy örökre lemondtam a — kőművessel való koccintgatásról.

Ma már túl vagyok a veszedelmek korán, de a míg tartott, ha némelykor magam körül éreztem ólálkodni egy asszony-kliens iránt érzett vágyat, nézegetni kezdtem a nevezetes páholy-jegyét, a mit gondosan megőriztem a pánczélszekrényemben . . . Aztán felidéztem Mrs. Smith szürke szemének és ultosó, megvető pillantásának emlékét . . .

. . . És azzal megint erőt vettem magamon és bizonyos voltam, hogy többet semmiféle kliensnek, még szoknyában járónak sem lesz joga, hogy úgy nézzen rám!

A havasok.

Tegnap este közös barátainknál Mme de Sénanges szomszédságában vacsoráztam. Mme de Sénanges olyan valaki, a kit Párisban fiatal asszonynak neveznek — vagyis a kora rejtélyes, harminczöt év körül járhat. Párisban nagyon udvariasak az emberek az asszonyi életkorokkal szemben. Ő különben bárki másnál könnyebben őrizheti meg a titkát, mert karcsú, finom a termete, arcán a legcsekélyebb ránczocska sincs, és szökébe áthajló gesztenyeszin hajának soká nem fog változni a színe. Aztán meg tökéletesen ismeri a párisi asszonyoknak azt a művészetét, hogy csak a halál közeledtével öregszenek meg. Tökéletesen öltözködik és fésülködik, saját mivoltának azzal a csudálatos megértésével, a mely az igazi, foglalkozásszerűen nagyvilági életet élő asszonyt képessé teszi, hogy még termete és arca apró hibáit is egész megjelenése javára használja fel.

Szinte két esztendeje nem találkoztam már a társaságban Mme de Sénanges-zsal. Addig nagyon sokat járt emberek közé; ama párisi asszonyok sorába tartozott, a kik mintha mindenütt jelen volnának egyszerre: napközben lóversenyeken, kiállításokon, jótékony vásárokon, rautokon, teákon; este főpróbákon, vacsorákon, nagykövetségi fogadóestélyeken. Ha az előkelő társaság krónikáját író riporter a jelenlevők névsorát állította össze valami

olyan ünnepélyről, a hová be sem tette a lábát, nyugodtan belevette mindig Mme de Sénanges nevét, azt gondolván : »ez bizonyosan ott volt.« Vagy tizenkét évig folytatta ezt a vad hajszát ez a törékenynek látszó asszony a fáradság minden észrevehető jele nélkül. Mindössze kissé vékonynak találták utóbbi időben ; dehát a soványodás ugyis rögeszméje a mai párisi nőknek, minthogy, úgy látszik, könnyebb elegánsan öltözni, ha sovány az ember.

Egyszerre csak, vagy két esztendővel ezelőtt, hirtelen eltűnt Mme de Sénanges a társaság színpadáról. Az igazat megvallva, ezt nem vették azonnal észre s az ujságírók meglehetősen sokáig említették meg a nevét riportjaikban. Újév előtt hagyta el Párist, olyankor, mikor szünetel az előkelő társasélet. Azt beszéltek, hogy délre utazott a férjével, de senki sem tudta pontosan, mit jelentsen ez a *dél*. Egy hónap múlva egyedül tért vissza a férje ; ez a férj afféle szeretetreméltó átlagember volt, korrekt, kissé mulató clubman, a kinek munkássága bizonyos ipari vállalkozások pénzelésében merült ki. Megkérdezték, hogy mi ujság a feleségéről. Azt felelte :

— Fáradt egy kissé ; az orvos azt tanácsolta, hogy maradjon még délen.

Elmult a tél, a tavasz. Mindenki megszokta, hogy Sénanges-zsal a felesége nélkül találkozók. Nem igen faggatták, mióta észrevették, hogy kurtán csak ennyit felel : Mme de Sénanges folytatja falusi pihenését. És végül feledés borult a bájos, gesztenyehajú karcsú asszonykára — az a rettentő feledés, melybe Páris oly hamar beburkol embereket és dolgokat, ha nincsenek folyvást a szeme előtt. Még az ujságíróknak sem járt rá a tolla a szokott

bevezetés után, hogy »az előkelő jelenlévők közt« Mme de Sénanges nevét is megemlítsék.

* * *

Igy aztán, miikor tegnap este mellé telepedtem az azaleákkal és rózsákkal díszített asztalnál, első szavam ez a banalitás volt :

— Asszonyom, igazán egy örökkévalóság óta nem volt szerencsém önhöz.

Nem válaszolt azonnal ; rám nézett, olyan kifejezéssel a szemében, a milyent azelőtt sohasem láttam nála — komolyabban a szokottnál és egyszerűsmind kissé gúnyosan is . . . Aztán így szólt :

— Csak vallja meg : a mai találkozásunk nélkül eszébe sem jutott volna, hogy távol voltam . . . Ne udvariaskodjék, — tette hozzá hirtelen, mintegy meg akarván akadályozni azt a tiltakozást, a mivel valóban már-már megpróbálkoztam . . . Nagyon természetesnek találom, hogy elfelejtettek, mert nem láttak. Annyi minden van Párisban, a mire gondoljon az ember !

— Akárhogy van is, — feleltem, — biztosíthatom, hogy Páris megint gondolni fog önre és törődni fog önnel, mert most, hogy visszajött, fiatalabb, ragyogóbb, szebb, mint valaha.

Erre csak ennyit válaszolt :

— Igen, sokkal jobban vagyok.

Most a másik szomszédja szólította meg s egy darabig azzal beszélgetett, ezalatt pedig én ugyanazt a kötelességet róttam le baloldali szomszédnőmmel szemben. Mihelyt újra beszédbe tudtam keveredni vele, megkérdeztem Mme de Sénangest :

— Hát gyöngékedett?

— Nagyon beteg voltam.

— Neurasthénia? . . .

— Ó nem, komolyabb betegségről volt szó. Két évvel ezelőtt, mikor csak úgy találomra kezeltek a folytonos gyöngülésem és soványodásom ellen — végül fölfedezték az orvosok, hogy kezdődő tuberkulózisban szenvedek. Még aznap elküldtek a malvezin-i szanatóriumba, Lausanne mellé. Itt töltöttem én másfél esztendőt.

— Teljes sikerrel.

— Igen. Tökéletesen meggyógyultam.

— És most viszontlátjuk újra minden nevezetes alkalomkor?

— Ó nem!

Ez az »ó nem!« olyan hirtelen hangzott el, hogy megértettem, mennyire őszintén gondolta.

— Hát még mindig vigyáznia kell magára?

— Nagyon kevésbé, és ettől ugyan újrakezdehetném a régi életemet. Csakhogy, lássa — nem kívánom többé.

A velünk szemközt kitörő nevetés megzavarta a beszélgetésünket. Egyik vendég — egy szellemes ember — valami botránnyos anekdótát adott elő egy igen ismert társaságbeli személyiségről. Egész Páris ismerte az anekdóta hőseinek nevét; az elbeszélő különben nem is titkolta el . . . Mikor elhallgatott és a nevetés is megszűnt, Mme de Sénanges tovább beszélt:

— Lássa, barátom, már az ilyenféle anekdótáknak a reám tett hatásából is megállapíthatom, hogy elmaradtam a társaságtól, nem vagyok többé a »helyzet magaslatán«, mint mondani szokták . . . Ó, nem lettem szenteskedő odafenn a havasokon! Mindössze elveszítettem az érdeklődésemet a sok sablonos, haszontalan, mesterkéltségek iránt, a mik

az eddigi életemet alkották; és most, mikor ismét ott vagyok, a hol ezt az előbbi életet éltem, észreveszem, hogy a »havasi lelkem« nem maradt a havasok közt: lejött velem, elkisért Párisba. Ez a lélek figyel, hallgat, itélkezik bennem. És ezzel az átalakult lélekkel valóságos betolakodónak érzem itt magamat.

A vacsora véget ért. Karonfogtam Mme de Sénangest és a szalonba vezettem. És minthogy érdekelt az, a mit el kezdett nekem mondani, hát a helyett, hogy a férfiakkal a dohányzóba mentem volna, kissé félrevontam és leültem mellé.

Mosolygott.

— Önt mulattatja az, a mit mondok, — kezdte és — azt gondolja magában: »ezt az asszonykát meglepi és idegessé teszi Páris zaja másfélesztendei nyugalom után. Azt képzei, hogy megváltozott a lelke; de nem adok neki hat hetet, megint olyan bolond lesz, mint azelőtt...« Vallja meg, hogy ezt gondolja!

Én is mosolyogva válaszoltam:

— Semmiesetre sem ezekkel a szavakkal gondolom.

— De mégis csak gondolja. Nos hát, csalódik. Sohasem lehetek többé az, a ki voltam... Ejnye, szeretném, ha meg tudna érteni... Képzelve el hát először is az elutazásom napját... Előző este fáradtan feküdtem le, mint mindig — de végtére is meg voltam győződve, hogy semmi komoly baj nem fenyeget és másnap reggel megint képes leszek újrakezdeni azt az örült életet. Mikor fölébredtem, a gégémet kaparta valami: köhintettem, hogy megszabaduljak tőle... és hirtelen valami sós, meleg dolgot éreztem a szájamban... vér volt. Örült

ijedtség... telefonozás a doktornak, orvosi vizsgálat... Rendelés: még aznap este el kell utazni Malvezinbe.

És így egyszerre eltűnt mindaz, a mi a régi életemet alkotta; gondolhatja, hogy nem értem rá leveleket írni és különböző megállapodásaimat visszavonni!... A mint a vérzés megszűnt, a csomagolásra kellett felügyelnem. Este kilencz órakor vonatra ültem a férjemmel. Másnap tíz órakor a szaenátoriumban voltam; felhők fölött, ragyogó napsütésben, tizenkétfokos hidegben. Harmadnap otthagytott a férjem... A következő másfél év alatt négyszer láttam viszont huszonnégy órára.

A hirtelen helyváltozás, a szokatlan, új környezet s az életmódom tökéletes felforgatása természetesen gondolkozásra készítetett. De a mi igazán, gyökeresen megváltoztatott, még hozzá igen hamar, az egy lenyűgöző gondolat: a *Halál* gondolata volt.

... Ne higgye, hogy most frázisokat gyártok majd a halálról! Isten őrizz! Csak arra kérem: képzelje el, mivé teheti a Halál csökönyösen visszatérő gondolata egy párisi asszony kis agyvelejét, a mely eddig soha, de soha nem gondolt másra, mint az életre... és milyen életre!... Már pedig, ama bizonyos borzasztó reggel óta nem tudtam elhessegetni magamtól annak a fekete gödörnek a képét, a mely felé végeredményben mindnyájan futunk, egyikünk gyorsabban, másikunk lassabban... de mind, valamennyien! Ez a látomás elutazásom estéjén jelent meg először előttem, mikor kiléptem a szobámból, a hová néhány barátom virágokat hozott — és azt gondoltam: vajjon visszajövök-e még ide? Szívom-e még itt más virágok illatát, mint ezeknek, a mik olyan gyorsan elhervadnak?... Mikor megteleped-

tem Malvezinben és megszoktam a szanatórium szabályos életrendjét, nyugodtabb lettem ; de hogy lehessen itt megszabadulni ettől a rettenetes gondolattól, mikor minden héten, sőt hetenkint többször is, eltűnik egy hozzám hasonló teremtés, aki úgy jött ide, mint én, ugyanazzal a nyugtalansággal, ugyanazzal a reménnyel — egy férfi vagy egy asszony, a kit ismerek, a kivel mindennap beszéltem, a ki iránt néha rokonszenvet kezdtem érezni . . . eltűnik és — vége ! . . . Hogyne elmélkednék itt az ember azon, hogy mennyit ér az élet — és azon, a mi az élet végén leselkedik ránk?

— Akkor hát, — kérdeztem, — nagyon boldogtalan volt?

— Nem ! Az első elszörnyedés után komolyabbnak éreztem a lelkeimet, de nem szomorúbbnak. Ellenkezőleg : igen hamar eltűnt belőlem valami különös idegesség, a mi folyvást üldözött Párisban és fizikai rázkódtatásokat okozott. Mélységes nyugalmat éreztem. Tudtam, hogy alá vagyok vetve a végzetnek, de egyszersmind el is voltam szánva egy őszinte, aktív erőfeszítésre, hogy enyhítsek ezen a végzeten. Megismertem a részvétet ; az önzés tanított meg rá ; mert a mások iránt érzett részvétem a tulajdon nyomorúságom érzéséből fakadt.

Hanem mindenekfölött azt csudáltam, hogy milyen kevésbé sajnálom a párisi életet, azt a társaséletet, a miről itt azt hittem azelőtt, hogy sohasem tudnék meglenni nélküle . . . Egyetlenegyszer sem hiányzott nekem, még a legelső napokban sem : mert egy valóban fontos gond a maguk illő helyére tette a dolgokat és megtanított igazi relativ fontosságukra.

És ott, a magányban, észre kezdtem venni, hogy

mekkorát tévedtem és mekkorát tévedünk mi mindnyáján, mikor életünk céljául tűzzük ki, hogy — elsikkasszuk az életet, ezer rava^sz fogással: szórakozásokkal, társasággal, nagyvilági szerepléssel, vagy akár . . . szeretkezésekkel is; életünk céljává tűzzük ki, hogy *ne érezzük az életet*. Ott fönⁿ, a havasok közt, éreztem, hogy élek! Megismertem végre az élet ízét, zamatját, egészen tisztán, menten mindazoktól a zavaros aromáktól, a miket ez a mi eszeveszett civilizáczióⁿk hozzárak. A szabad elmélkedés hosszú óráibⁿ, a miket semmi váratlan esemény nem zavart meg, lassan végigjártam újból az egész multamat s ez a mult rettenetesen üresnek és együgyűnek tetszett! Megértettem, hogy sohasem csináltam meg azt az igen ismeretes és egyszerű dolgot, a mit úgy neveznek, hogy: magába^szállás . . . Kérem, édes barátom, az Isten szerelméért, ne tekintse azt, a mit mondok, se szaválásnak, se erkölcsi prédikáczióⁿnak! Nem volt nekem mindebben semmi érdemem; a kúra magamagától folyt le. A szívemet és az akaratomat is úgy gyógyítottam meg, a hogy a tudómet: rendes élettel, mozdulatlansággal, csönddel . . .

— És mióta visszatért Párisba, nem zökkent ki ebből az egyensúlyból?

— Nem. Ez magamat is meglep egy kissé. Rettegtem a lángoló életbe való visszatéréstől; őszintén félttem, hogy megint jól fogom benne érezni magamat — mert most már bizonyos voltam, hogy ez az élet hamisított élet . . . De hamarosan megnyugodhattam. Valami összetört bennem . . . vagy tán inkább azt hiszem, hogy egy bizonyos fátyol föllebbent a szemem elől. Nem tudom már komolyan újrakezdeni azt az életet, a mit a férjem él . . . s a mibe most

is szeretne magával ragadni. Az ő kedvéért velemegyek majd időnkint a társaságba . . . De, igazat szólva, csak úgy, a hogy a lusta hivatalnok az irodájába — azzal a gondolattal, hogy mielőbb szabaduljon onnét, sőt, ha csak lehet, el is mulaszthassa. . . Mert komolyan kezdem észrevenni, hogy nem tudok már a nagyvilági asszonyok nyelvén beszélni. És megérthet, hogy nem fogok mindig ilyen önfeláldozó hallgatókra találni, mint ön, a kik meghallgassanak, ha — a férjem szava szerint — félrebeszélék.

. . . Ebben a pillanatban odajött hozzánk a házigazda és nevetve mondta :

— No, no ! Azt hiszem, ez a flört már elég soká tartott !

Husvét szombatján.

(Egy párisi plébános jegyzeteiből.)

Úgy látszik, mióta az államtól elválasztottak, szívesen szerepeltetnek a színpadon minket papokat. És sok fecsegő asszonyka szalad hozzám ezzel a kérdéssel: »Abbé úr, megnézhetem-e ezt vagy azt a darabot? . . . Azt, a melyikben egy olyan derék pap szerepel?« — Pokolba küldöm őket, a jó papjukkal egyetemben. Nem az én dolgom a színházi kritika, a ki hivatásomnál fogva sohasem járok színházba. Azt felelem nekik: »Kérdezzék meg valamelyik józan gondolkozású ismerősüket, a ki jobban ért ehhez, mint én.« Erre aztán kétségbeesett arcot vágnak és azt mondják: »De abbé úr, mikor mi nem ismerünk józan gondolkozású embereket!« — Szegény kis papagályok! . . .

Vajjon igazán olyan gyakran keverednek belé a papok drámai eseményekbe, mint az írók mondják? Őszintén szólva, nem hiszem. Mindig fog egy fal emelkedni a világ és mi között: a világ háborgása megtörik ezen a falon. A mi eljut hozzánk, a mi körülvesz bennünket, a miben úgyszólván fürdik az életünk, az az emberi lelkiismeret zavaros áradata. Ez mindenfelől kínálkozik nekünk. De abban a formájában, a hogy mi összegyűjtjük, meg van fosztva mindama külsőségektől, a miket a világi életben magára ölt. Azok a vallomások, a miket

két teljesen őszinte világi ember tesz egymásnak, nem hasonlítanak azokhoz, a miket e világiak egyike egy papnak tesz . . . Mikor ilyen vallomásokat kapok, mindig úgy tetszik nekem, mintha egy magára maradt, a testtől elszakadt lelket hallanék beszélni, mely azt a testet idegennek, ellenségnek tekinti, vádolja, elítéli és néha gyűlöli is.

* * *

Ezek a gondolatok foglalkoztatnak ma — husvét szombatjának estéjén. Egyedül ülök a szobámban és várok egy látogatót, a ki három év óta minden esztendőben fölkeres, de az idén nagyon késik, mert a papi ház órája már elütötte a kilenczet.

Ennek az évenként visszatérő vendégnek első látogatása arra az időre esik, mikor még nem ennek a város középpontján levő, előkelő parókiának, hanem egy szegény emberek számára épült templomnak a plébánosa voltam, messze kint Vaugirard-ban, a Pasteur-intézet környékén. Oh, az akkori asszonyhallgatóim nem arról tanácskoztak velem, hogy helyes-e vagy sem, ha ezt vagy azt a színdarabot megnézik! A nyomor mindennapi drámája volt az, a mit láttam: azokban a küzdelmekben, a miket az en itélőszékem elé hoztak, majdnem mindig a kenyér megszerzéséről vagy megvédéséről volt szó. Az, a mit szerelemnek szokás nevezni, kikerülhetetlenül erre irányult, vagy legalább is átengedte a teret a mindennapi kenyér uralmának — a szerelem, a miről mostani vezeklő hölgyeim fuvolahangon és bűnbánó arczczal beszélnek!

Három évvel ezelőtt, nagyszombat estéjén, éppen elszundikáltam a vacsora után a *Semaine*

religieuse utolsó számán (egész nap gyóntattam és nagyon fáradt voltam) mikor egyszerre csak kopogtatnak az ajtómon. A kis szolgám egy férfit vezetett be, a kinek rosszul láttam az arcát, mert sötét volt már, de úgy ötven esztendősnak gondoltam. Elég jól volt öltözve, de minden fényűzés nélkül. Úgy látszott, kényelmetlenül érzi magát, zavarban van; még akkor is csak dadogni tudott, mikor a kis szolgál magunkra hagyott.

— Uram... abbé úr... plébános úr... Zavarom önt... Ha zavarom, tüstént elmegyek.

Biztosítottam, hogy egy csöppet sem alkalmatlan.

— Vak sötétség van itt — tettem hozzá nevetve.
— Bocsásson meg. Lámpát gyújtok.

Fölvettem a gyufaskatulyát, de a kezemhez kapott.

— Nem — mondta — kérem, ne gyújtson világot. Jobban szeretem így... Sötétben.

S azzal, mellém ülve, tüstént beszélni kezdett, feltűnő gyorsasággal.

— Nos hát... nem vagyok hívő — szükségességnek tartom, hogy ezt előre megmondjam önnek. Nemcsak hogy hívő nem vagyok, de ellensége vagyok a hitnek, szabadgondolkodó, atheista — minden, a mit csak el tud képzelni, mint akármiféle vallásos hit legélesebb ellentétét. Hozzáteszem, hogy nem vagyok fanatikus, elismerem másoknál a vallásos hit jelenségét, ez nem izgat engem. Vallásosság — vallástalanság, ez az én szememben tulajdonképpen csak temperamentum kérdése. A mi engem illet, én vallástalan állat vagyok.

Tiltakozni akartam, de szavamba vágott.

— Ha közbeszól, nem jutok a végére... Hall-

gasson meg. Negyvenötéves vagyok. Tanár. A biológiai chemia tanára egy főiskolán. A nevem nem ismeretlen. Az vagyok, a mit tudósoknak szoktak mondani. Sohasem törődtem sokat mellékes dolgokkal. Harminczhét éves koromban feleségül vettem egy kiváló leányt, egy orvostanhallgatót, apátlan-anyátlan árvát. Huszonhároméves volt, igen derék, nem túlságosan szép teremtés. Szegényesen élt, leczkeadásból, és tudta nevelni a kis hugát is, a ki nyolcz éves volt akkor. Én természetesen magamhoz vettem a kicsikét is. A feleségem nagyon boldoggá tesz; igazi munkatársam. Tökéletes asszony. Nyolcz év alatt nem volt köztünk egyetlen komoly összetűzés sem.

Elhallgatott. A szobámban tökéletes volt a homály. Néhány pillanatig csend volt. Megértettem, hogy nem beszél tovább, ha nem segítek neki.

— Szegény gyermekem! — mormogtam... Tudom... Kitalálom... Nyolcz év telt el... A gyermek a kit magához fogadott, felnőtt.

Felállt, hátrahőkölt:

— Hogyan — kiáltott fel — kitalálta? Én hosszú hónapokon át nem tudtam megérteni... És gondolhatja, hogy senki sem gyanítja a dolgot... Különösen a leány nem. Inkább cziankálit innám. Csakhogy lássa: rettentően szenvedek. El tudja képzelni az életemet e két asszony között, a kik közül az egyiket nem szeretem többé, nem is szerettem soha a szó igazi értelmében... a másik pedig fölkelített bennem egy olyan érzést, a mit nem is ismertem eddig, egy olyan érzést, a mely most lenyűgöz, tönkretesz, egy pillanatra sem hágy nyugton... Megpróbáltam mindent: eszeveszett munkát, izmokat fárasztó testovakorlást, kábító sze-

reket... Semmi sem nyugtat meg. Semmi sem szórakoztat. És a legnagyobb baj, hogy ez a tökéletes tisztaságú tizenhat éves gyermek — szeret engem... Ebben bizonyos vagyok...

— Szegény gyermekem! — mondtam újra.

— Aztán — folytatta — vannak pillanatok, mikor azt gondolom, hogy örülség elfojtanom a vágyaimat, hiszen nem hiszek semmiben, hiszen tudom, hogy a szerelmi morál a férfiaknak, a férfiönzésnek a találmánya és nem tiszteletreméltóbb, mint egy vámtarifa. Az eszem ezt mondja, de az erkölcsi elveknek a vérembe oltott átkozott öröksége tiltakozik és azt kiáltja felém: Nyomorult vagy! Szörnyeteg vagy!... És, alapjában véve, ez a hang az, a mitől félek. Nem tudom elhallgatni.

Ismét elhallgatott.

— Gyermekem — szóltam hozzá — azért jött hát ide, hogy Istenhez meneküljön?

— Nem! — felelte. — Megmondtam, hogy nem hiszek Istenben. Azért jöttem ide, hogy egy embernek fülébe kiáltsam a szenvedésemet. És azért is, mert elgondoltam, hogy olyan emberek, mint ön, a kik az önök tanait alkalmazták, évszázadokon át képviselték millió és millió lelkiismeret számára a vigasztalást, az erkölcsi irányítást. Ez tudományos, tagadhatatlan tény. Kétségbeesésben fordulok önhöz, mint a hogy talán kuruzslóhoz mennék, ha már az orvosok nem tudnak segíteni rajtam. Azt akarom, hogy erőt öntsön belém valaki, még ha tévedések segítségével is. Gyakorolja gyógyító mesterségét. Nyugtasson meg. Szuggeráljon! Hallgatom!

Most én kezdtem beszélni.

Hogy mit mondtam ennek a különös vezeklő-

nek? Istenem, hát bizonyára semmi különösen okosat, különösen ékesszólót. Azt hiszem, a mi erősségünk, mint lelkipásztoroknak az, hogy az emberek lelkét az emberek társadalmi szerepétől és szellemi kiválóságától függetlenül szemléljük. Ez a tanár nyilván tudósabb, okosabb volt nálam; többet olvasott és gondolkozott arról, a mit pszichológiának neveznek. Úgy beszéltem neki, mint valamelyik közönséges vezeklőmnnek beszéltem volna, ha ugyan-ebben a helyzetben van. A fuldoklónak, akár paraszt, akár nagy úr, egyformán lehet ugyanazt a rudat odanyújtani.

Mikor befejeztem, meggyújtottam a lámpát. Most nem tiltakozott a látogatóm. Sovány, értelmes és szenvedő arcú, egészen szürke hajú embert pillantottam meg. Fölkelt és rám szegezte erős szemöldökkel benőtt barna szemét.

— Nem gyógyított meg — mondta szemrehányó hangon. — Éppen olyan beteg vagyok, mint voltam.

— Azt nem tudhatja, — feleltem én. Menjen el Isten hírével. Talán nem is olyan beteg már, mint gondolja. Jöjjön majd vissza hozzám.

— Nem. Ön nem gyógyít meg engem.

Duzzogott, mint egy gyermek. Vállára tettem a kezemet.

— Ígérje meg, hogy minden esztendőben visszajön ide. Ha nem jön, azt fogom hinni, hogy elbukott. De *bizonyos vagyok*, hogy nem fog elbukni.

* * *

Elment; nem ígért semmit. Eltelt egy év. Nagyszombat estéjén atheista hívem ismét ott ült a szobámban. Élénkebbnek, határozottabbnak, fia-

talabbnak találtam. Kijelentette, hogy az elhatározása kész: nem áll ellen tovább.

— Sikerült — azt mondta — megsemmisíteni a lelkiismeretemben a mesteséges morálnak azokat az üledékeit, a mik még akadályul szolgáltak. Elmegyek azzal a leánynyal, a kit szeretek. Ez a természetes morál nagy törvénye, ez legyőz mindent.

— Mikor megy el? — faggattam.

Megzavarodott.

— Hát... nemsokára... néhány hét múlva.

— Nem fog elmenni — mondtam én, mélyen a szemébe nézve. Hiába bolondítja önmagát, ön mégis csak becsületes ember. És jövő esztendőben viszont fogom itt látni.

Szinte sértegetni kezdett, vagy legalább is kegyetlenül kicsúfolt, szentségtörésekkel fűszerezve a csúfolódását. Kézfogás nélkül távozott. Megint elmúlt egy év. Megint leszállt nagyszombat estéje. És az én különös vezeklőm megjelent a szokott órában.

Meglepett, hogy sokkal nyugodtabbnak látom.

— Nagyon beteg volt — mondotta. — Tüdőgyulladás... Azt hittük, vége... Ó, micsoda éjszakákat töltöttünk mellette, a feleségem, meg én! ... Most végre jobban van. De azért vigyázunk rá, mert félünk, hogy hajlama van a tuberkulózisra.

Magamban hálát adtam Istennek, a ki olyan idején küldte ezt a betegséget. A látogatóm még csak szóba sem hozta ördögi tervét. Én kérdeztem meg:

— És ön — mit csinál a szíve?

— Ebben a pillanatban — felelte — érzéstelenítve van. De még nem gyógyultam meg. És

rettentően félek, hogy felébred a szívem, mihelyt nem kell az életéért aggódnom.

Jó barátságban váltunk el, megígérte, hogy újra eljön... És nem is kétlem, hogy meg akarja tartani a szavát. Csak hogy ebben az évben parókiát cseréltem. Tud-e, mer-e fölkeresni ebben az előkelő környezetben, a mely olyan távol van és annyira különbözik a kis vaugirardi templomtól?

... De mintha csöngettek volna a papiház kapujában.

Akkor ő az.

* * *

Ő volt.

Nehezen ismertem meg, mert egy aggastyán állt előttem. És első gondolatom, mely önkénytelenül is kiszaladt a szájamon, ez volt :

— Meghalt?

Fejét rázta. Nehézkesen leült egy karosszékbe s egyideig hallgatott.

— Nem — mondta végül. — Nem halt meg. Él és gyönyörű. Most ment feleségül egy fiatal argentiniai orvoshoz, a ki a laboratóriumomban dolgozott és...

A hangja könnyekbe fulladt. Zokogott.

— És az visszautazott a hazájába... vele együtt.

Megragadtam a kezét, szegény, reszkető kezét és így szóltam hozzá :

— Gyermekeim, bizonyos vagyok abban, hogy ön akarta, ön hozta létre ezt a házasságot.

— Igen — mondta szinte suttogva. — Én. Szeretett. Megvallotta nekem. Nem lesz boldog soha. Én pedig össze vagyok törve. Ime — ez az ön műve.

Azt hittem, hogy szemrehányásokban fog ki-
törni, mint a multkor. De igazat mondott, össze
volt törve. Nem tudott mást tenni, csak sírt, hossza-
san, rám hajolva, kezét fogó kezemen nyugtatva
a fejét.

Több szót nem ejtettünk ki, még csak föl nem
állt. Idegesen törölte meg a szemét.

— Isten önnel! — mondta.

A szobám küszöbén ezt dadogta:

— Ha akarja .. visszajövök... még ebben
az esztendőben.

— Jöjjön holnap.

— Nem. Holnap nem. De nemsokára!

... Tudtam én azt jól!

A tandem.

— Ugyebár kétségtelen, — mondta Garnier doktor, — hogy a sportolás megőrzi azoknak az egészségét, a kik különben is egészségesek? De én hajlandó vagyok azt hinni, hogy néha menthetetlennek látszó betegeken is segít. Nem mondták-e Victor Hugónak negyven éves korában, hogy veszélyes szívbaja van és ha élni akar, minden élénk mozgástól tartózkodnia kell? Ő pedig jobbnak találta, hogy semmi megszokott testmozgásáról ne mondjon le, tovább is sétált nagyokat, evezett, lovagolt . . . és nyolcvan esztendőnél is többet ért meg . . . És én nemrégiben egy kevésbé kiváló, de sokkal különösebb esettel találkoztam a saját klientélám körében.

— Anekdota következik! — mormogta a társaság egyik tagja, pezsgőt töltve a poharába.

— Anekdota, — folytotta kedélyesen a doktor. — Négy évvel ezelőtt London környékén, egy South-Croydon nevű nagy mezővárosban töltöttem karácsony ünnepét, egy angol kollégámnál, William Scottnál, akivel valaha együtt jártunk a párisi egyetemre. A hazájába visszatérve szép pozícióra tett szert, megházasodott, öt leánya született, s ezek közül kettőt megölt az Angliában nagyon otthonos tüdővész.

A megmaradt három ketteje iker volt, két

egészséges, kilenczedfél éves gyermek, a kiknek világrajövetele az anyjuk életébe került; a legidősebb tizenkilencedik évében járt — ez, sajnos, könnyen felismerhető jeleit viselte annak a rettentő betegségnek, a mely két nővérét elragadta. Egyébiránt csinos, karcsú leány volt, szép, szenvedélyes kék szemei voltak; termete túlságosan magas és az arcszíné aggasztóan üde. Ada Scott *engaged* volt, vagyis jegyese egy fiatal, huszonhárom éves mérnöknek, egy szenvedélyes sportolónak. Nem tudom, mért-e valaha ez a mérnök; nekem úgy tetszett, hogy egész életét *tandemen* tölti a menyasszonyával. A mi William Scott kollégámat illeti, az ő derűs lelkéről gyász és eljegyzés egyaránt lesiklott, a nélkül, hogy meg tudta volna zavarni. Jó pipa lógott a szájában, vízzel jól felhígított whisky a kezeügyében, — s ő maga még mindig az a nyugodt, vidám czimbora volt, a kinek a változhatatlan kedélyét úgy szerettem valaha a Quartier Latinben.

Tudjátok, mi az a londoni karácsony? A mi karácsonyunk — pedig itt Párisban is elangolosodott már lassankint — fogalmat sem ad ezeknek a családi lakmározásoknak kedélyes zamatosságáról, a mivel Anglia bebizonyítja az idegennek, hogy igazán megérdemli a »merry England« nevet. A South-Croydonban eltöltött hét legvigabb emlékeim közé tartozott volna, ha nincs az az incidens, a mely nevezetessé tette rám nézve az utolsó napját — azaz, helyesebben, az utolsó éjszakáját.

— Drámai sorsfordulat! — jegyezte meg ugyanaz a kujon, a ki előbb is közbeszólt.

Egyhanguan »lecsitteltük«, s így az elbeszélő a méltóságát megőrizve folytathatta tovább.

— Távozásom előtt való éjjel, — mondotta, — nem sokkal éjjel után, a mint cigarettázva olvastam a *Daily Telegraph*-ot, halkán kopogtattak az ajtómon — és a kopogtatás után azonnal, választ sem várva, belépett Ada Scott kék kázmir-pongyolában. Meghökkenem egy kissé, és Isten tudja, micsoda föltevések nem cikáztak végig az agyamon : Hanem Ada tüstént megmagyarázta a látogatása okát :

— Uram, — azt mondja, — bocsásson meg, hogy ilyen későn háborgatom. Mondotta volt, hogy legalább egy órahosszat olvasgatni szokott a szobájában lefekvés előtt, hát bizonyos voltam, hogy nem találok ágyban. Egyébiránt a látogatásom az orvosnak szól.

Megnyugodva — és talán kissé csalódottan is — intettem neki, hogy hallgatom.

— Nos, — folytatta a leány, — ön tudja, hogy feleségül megyek John Hewett mérnökhöz. Nagyon szép, nagyon fiatal és nagyon egészséges. Roppantul szeret tandemezni és evezni is szeret velem. Én pedig félek, hogy beteg vagyok, mint a két nővérem, a kik tüdővészben haltak meg. Nyomorúságos életük utolsó éveiben nem volt szabad biciklizniök, evezniök, egyszóval az izmaikat gyakorolniök. Ha velem is megtörténhetnék ilyesmi, azonnal felbontanám a jegyességemet, mert John nagyon boldogtalan volna, ha a felesége örökös mozdulatlanságra lenne kárhóztatva. Tehát, mivel az apámtól nem akarom ezt megkérdezni, és mert önt jó orvosnak és derék embernek hiszem, önhöz fordulok. Akar-e megvizsgálni?

Mit tehettem volna? Megtettem, a mit kívánt. Tökéletes ártatlanságában olyan nyugodtan en-

gedte át magát a vizsgálatomnak, hogy elszomorodtam, — mert meg kellett vallanom magamnak, hogy ez a fiatal leány egy negyvenötéves orvost már nem tart férfinak.

— Nos? — kérdezte a vizsgálat után.

Hallgattam.

— Ne titkolózzék előttem. Halálra vagyok ítélve, ugy-e?

Olyan parancsolóan szegezte reám nagy, ragyogó szemét, hogy nem tudtam eltitkolni a felindulásomat. Azt mormogtam:

— Remélni mindig lehet . . . A tüdő egyik szárnya még majdnem ép. Sok gondozásra van szükség . . .

— És ha gondot viselek magamra, — kérdezte egyetlen szempillarebbenés nélkül, — bizonyos lehetek, hogy nem halok meg fiatalon, mint a nővéreim? Nem felel? Nem ígérheti meg, hogy nem halok meg fiatalon, ha lemondok a tandemről és az evezésről?

Kutatóan nézett rám bátor szemével; éreztem, hogy minden hazudozás hiábavaló. Lehajtottam a fejemet.

— Ah! — ennyit szólt mindössze.

Gondolkozott. Aztán újra faggatni kezdett.

— És ha feleségül megyek Johnhoz, evezek, járok, tandemezek, mint most, koczkáztatom ezzel az életemet?

— Egyszerűen azt koczkáztatja meg, hogy tüdőgyulladást kap . . . vagy egy hirtelen szélhüddést, a mi után nem tér többé magához.

Még egy pillanatig gondolkozott. És felém nyujtva hosszú, hálványujjú kezét, így szólt:

— Köszönöm . . . bocsásson meg . . . és ne szóljon senkinek.

Azzal kinyitotta az ajtót . . . Karcsú, kékruhás alakja eltűnt, a nélkül, hogy egy szót is felelhettem volna neki.

* * *

Másnap, a pályaudvaron, a mint a vonatom indulását vártam — William Scott társaságában megérkezett tandemjén a jegyespár. El akartak búcsúzni tőlem. A vasgyúró John, a ki vasgyúró volta ellenére olyan fiatalnak látszott, hogy valami óriás fiúnak gondolhatta volna az ember — úgy megrázta a kezemet, hogy szinte összetört. Ada módját ejtette, hogy odasúgja nekem:

— Elhatároztam: férjhez megyek. És evezni fogok és tandemezek. Ha szélhűdés ér, egyszerre vége lesz mindennek és szegény Johnnak nem lesz a nyakán egy mozdulatlan múmia.

E közben megjött a vonat. Jó utat kívántak. William Scott hozzám dörzsölte borotvált arcát. Ada egy pillanatig kezemben hagyta hústalan-vértelen kezét. John ismét szívélyesen összeroppantotta a markomat. A vonat elindult.

— Előre látom a megoldást! — mondta a javíthatatlan közbeszóló. — Azóta viszontlátta az ifjú házaspárt. John lett tüdővész és Ada duzzadt az egészségtől — még mindég ugyanazon a tandememen.

— Nem — felelte kaczagva Garnier. — A *megoldás*, mint ön mondja, nem ilyen regényes, de azért mégis meglepett. Négy év telt el azóta, hogy South-Croydonban voltam. Minden esztendőben kaptam karácsony szombatján Anglia különböző pontjáról egy *Christmas-Card*-ot, mely változhatatlanul egy tandemező ifjú párt ábrázolt. És ugyan-

azzal a különösen széthányt írással éppen olyan változhatatlanul írta mindig valaki:

»*Merry Christmas! I am always going it...*»
 Vagyis: boldog karácsonyt! Még mindig bírom...

Tegnap, december 24.-ikén, semmit sem hozott Angliából a posta. És megvallom, hogy összeszorult a szívem. Lelkemben felidéztem azt a szép, túlságosan fehér és túlságosan rózsaszín arcot, azokat a hústalan-vértelen kezeket, azokat a nagy szemeket... Szegény kicsike, gondoltam, ez megtette az utolsó útját.

De hát öt óra tájban ki jelentkezett a fogadószobámban? Mrs Jewett, testestül-lelkestül, természetesen bicikli-kosztümben.

— John odalent maradt — mondta, mulatva a meglepetésemen. — Mindjárt feljön. Tandemen jöttünk. Mindenki megnéz bennünket az utcán. Hát Párisban nem divatos már?

És válaszra sem várva, megkérdezte:

— Mit szól hozzám?

Őszintén feleltem:

— Ez hihetetlen...

Persze nem »duzzadt az egészségtől«. De az állapota — úgy látszott — nem rosszabbodott. Kérésére megvizsgáltam. A tüdő használható szárnya nem gyógyult meg, de a baj nem terjedt tovább.

— Lássá — szólalt meg újra — a boldogság tartja bennem az életet. Annyira *akarok* John mellett maradni és mozogni, annyira mozgásban vagyok mindig, *hogy a betegségnek nincs ideje lecsapni rám.*

És én azt gondoltam, hogy öntudatlanul és tréfás formában bár, de talán megmagyarázta ennek a jelenségnek a physiologiai okát. Ezalatt be-

eresztették Johnt is. Meghízott, a sportolás ellenére is; rózsaszínűből vörössé lett. Nagyon csúnyának találtam. A felesége szerelmesen nézett rá.

— Három gyermekünk van — mondta az asszony.

John nevetni kezdett. Beszélgettünk South-Croydonról, William Scottról; azokról a csatornázási munkákról, a miket John vezetett Walesben. Aztán a házaspár boldog karácsonyt kívánt nekem és elbúcsúzott. Az ablakomból láttam, a mint elszáguldanak a tandemjükön, a járókelők mosolygásának közepette. Ada derekasan nyomta a pedált.

Fölírtam a jegyzeteim közé ezt a különös esetet... Vajjon igazán az örökösen ingadozó egyensúly teszi sérthetetlené ezt a törékeny kis teremtet? Ez érdekes kísérletekre csábíthatna reménytelen esetekben... De mindazáltal tekintetbe kell venni valamelyes akarat-suggestio lehetőségét: van-e hatalmasabb dolog egy szerelmes asszony akaratánál?

— És a földolog — vont a tanulságot ártatlan hangon a közbeszóló kujon — hogy nem szabad föltétlenül hinni az orvosok diagnózisaiban.

A szomszéd.

Rezignált vénleány-filozófiámnak — szinte harmincz esztendő filozófiának — ellenére is el kell ismernem magamban, hogy a világ dolgai nincsenek a legtökéletesebben elrendezve, vagy legalább is a »képzelt leg-tökéletesebb világ« nem kényeztet el engem valami túlságosan.

Először is hideg van : *nyócz fok*, a mint a szomszéd szobaú mondja, egy huszonhat éves ficzko a ki a harmadik évet végzi a bányászati főiskolán és rettenetes gascognei tájszólással recsegteti az iskola tolvajnyelvét. Kinyitom az ujságot és ezt olvasom : »a korcsolyázók boldogságban úsznak ; ez az alacsony hőmérséklet minden bizonytalossá lesz...« Az ujság nem tartja szükségesnek, hogy azt is közölje olvasóival, milyen lelkiállapotban olvassák ezt a jó hírt a magamfajta szegény tanítónők. Meg szeretném írni ennek az ujságnak, hogy tizenöt napig tartó nyolcz tokos hideg, az tizenöt napig tartó táplálását jelenti az én *gyors-tűzelő* kályhámnak, vagyis naponként ötven centimes megterhelése a költségvetésemnek, azaz összesen hét frank ötven : egy új kalap ára. Istenem, igen... Egy téli kalap, a mit persze magam csinállok, körülbelül ennyibe kerül nekem.

19 .. december 20.

Hideg van és nincs munka. Érdekes, hogy

milyen kevéssé vágyódnak az idén az angolszások Voltaire nyelvének elsajátítására. A mai francziák pedig, úgy látszik, már öt éves koruk óta mind beszélnék angolul — megtanulták valami svájci bonntól. Már pedig az én egész tudományom nem több az angolnál, francziánál és egy kis ártalmatlan zongoraverésnél. Hja, nem arra neveltek, hogy tanítónő legyek. Én az a bizonyos úri leány vagyok, a kinek a szülei tönkrementek valami ipari vállalkozásban. Ez a regényekben már elcsépelet dolog. Az életben mégis fontos, tessék elhinni.

E pillanatban egyetlen keresetforrásom egy montevideoi hölgy: nagyon csinos, de semmi hajlama nincs a tanulásra. Egyébként nem is akarja folyékonyan beszélni a francia nyelvet — ezt mindjárt megmondta nekem. Ilyenféle mondatokat fordítat le velem és gyakorolja a helyes francia kifejtésüket (mellesleg mondva, észrevettem, hogy tökéletesen értek Uruguay nyelvén): »Magának szép kék szeme és csinos szőke szakálla van...« »Ne felejtse el, hogy nagy számlám van a kárpitosnál és a varrónőnél...« Meg ezt, a mit, úgy látszik, igen fontosnak tart: »Reggel soha...« Nem akarok arra gondolni, hogy miféle hasznát fogja venni ennek a nyelvészeti fölszerelésnek. Eh, végre is — a mint a szomszédom, Jean Ducasse mondja — valahogy csak ki kell fizetni a »haazbérte«, meg a »korcsmaarost«.

Hallom a lépéseit, most jön haza a szomszéd. Szegény fiú! A napokban, míg a bányászati főiskolából a tramway tetején hazajött a Gît-le-Coeur-utczába, meghült. Hogy köhög! Hogy köhög! Ha előttem fogja el a köhögés, a mellkasára üt és felkiált: »Né, hogy döng! Egy afféle paarizsi

maar behalt vouna!« És ilyen szemmel nézi az élet minden eseményét. Akár kellemesek, akár kellemetlenek, csak arra valók, hogy a Gascogne és az ő dicsőítésére szolgáljanak. Minél hidegebb van, annál diadalmasabb arcot vág. »Gyalaazatos egy klíma!« — kiáltja a kezét dörzsölve. — Fogadok, hogy ma odahaza naalunk a mellényt se bírja el az ember!« Egyébiránt kijelenti, hogy ő egyáltalán nem szenved a hidegtől. Ha nagyon biztatnák, levetné a mellényét is, hogy bebizonyítsa, mennyire közömbös a hőmérsék-változások iránt. Soha sincs tűz a szobájában: sokkal lustább, semhogy befűtene! Az én kályhám mellé jön tanulni. Minden perczen lecsapja a jegyzeteit és históriákat mond el nekem a főiskoláról. Csak úgy pörög a nyelve, utánozza más emberek hangját, mintha párbeszédet olvasna fel. Minden történetében »megugrat« egy diák egy tanárt. A tanár mindig más és más; hanem a diák, az állandóan Jean Ducasse.

Azért mégis nagyon kedves; vidám, fecsegő, az arcza finom vonalú, olyan, mint egy rézmetszet. . . . Bizonyos, hogy mindjárt kopogtat az ajtómon. Elrendezem egy kicsit a hajamat és más blúzt veszek. . . . Akármilyen vén tanítónő is az ember, azért nem kell, hogy a gyerekek megijedjenek tőle.

december 22.

Igazán szerencsétlen egy teremtés vagyok. Most meg már a montevideoi hölgyet is elvesztettem. Tegnap eltűnt a Boccador-utczában levő lakásáról; magával vitte egy úr, »a becsületrend tisztje«, mint a házmesterné mondta. Elutazása előtt lelkiismeretesen kifizette minden számláját. Csak éppen a tanítónőről feledkezett meg. . . . Arról a tizen-

nyolcz frankról, a mivel nekem tartozott. Biz ez a tizennyolcz frank hiányozni fog nekem karácsonykor. Előre örültem már, hogy veszek egy szép nyakkendőt a kis szomszédnak, a ki nem tud öltözködni.

Jean Ducasse tovább is csak kiabál, köhög és párbeszédembe szedi az életet. Ma reggel, a mint iskolába indult, kopogtatás nélkül kinyitotta az ajtómat (valóban, egy kissé túlságosan bizalmas kezd már lenni) és diadalmasan kiáltott be a nyíláson:

— Né, maar megint lejjebb szaallt kettővel, az a disznó!

Tisztesség nem esik szólván, a disznó a thermometer volt.

Ki hinné, hogy ez a kis hunczut, miközben bókokat mondott nekem (könnyű elképzelni, hogy csak nevetek a bókjain) — ezekben a napokban százféléképpen is megpróbálta kicsikarni belőlem a montevideoi hölgy czímét. Most mindjárt megmondom neki: majd orrára csapják az ajtót a Boccador-utczában!

Azzal töltjük az időnket, hogy ugratjuk egymást, mint két gyerek. Ő az is. De én? . . .

december 23.

Nézeteltérés Jean Ducasse és énköztem, karácsony ünnepét illetően. Nekem, a ki Hazebrouck partvidékein születtem, karácsony az év legfőbb ünnepe — fontosabb az újesztendónél, sőt husvét-nál is . . . Jean közönyösen beszél a karácsonyról. Gyermekkorában sohasem tette czipőjét a kandallóba. Egyszer vagy kétszer életében részt vett az éjféli misén: aztán »vóut nagy evés-ivaas« . . . Ez a gascognei gyerek nem ismeri a mi északi kará-

csonyunk¹ komoly, megható, szelid és meleg poézisét.

Be akartam tétetni vele a czipőjét a kandallóba : gondoltam, belelopom azt a nyakkendőt, — a mit mégis csak sikerült megvennem. (Az én koromban már csak besurranhat az ember a szobájába, mikor alszik !) De kijelentette, hogy ő nem csinál ilyen »babonaas bolondsaagokat« . . . Lehetetlen fonetikusán lejegyezni, hogy ejti ki a »babonaas« szót.

A babonák tökéletes megvetése ellenére is csupa képtelen ábránd az élete. Éppen az imént kellett végighallgatnom egy ordítóan valószínűtlen históriát : egy »hazaajabeli« nagynéni — persze a gascognei »hazaaról« van szó, — a ki nagyon gazdag, »legalább is negyvenezer frankja és földje is vóut«, — meghalt, »a szegény jóu asszony«, s az örökös-e természetesen Jean lesz. Ezzel a viatikummal ellátva, a kis szomszéd faképnél hagyja a bányászati főiskolát, mert hát »a diploma tulajdonképen szamaarsaag« (azazhogy nem is számaárságot mond, hanem egy sokkal törülmetszettebb szót,) utazni fog egy-két évig, aztán visszatér a hazájába és műveli a földjét. »Husz szaazalékot« hoz majd ki belőle a tudományos ismeretei segítségével . . . Mindezeket az ábrándokat éppenséggel nem tréfás hangon, hanem a lehető legkomolyabban adja elő. De azért egy piruettel végzi, mint mindig.

— És mikor megjövök az útról, és visszatérek a hazaamba — közbe elvi zem magaat, szép Hortense, a Gît-le-Coeur-utcaaból és összeharzasodunk.

Meg akarja csókolni az arczomat, de csak a kontyomhoz tud hozzáférni, azzal elfut, hogy pofont ne kapjon. Micsoda kamasz ! . . . Hát lehet erre haragudni? . . .

Hogy megbocsássak neki, megígéri a hitetlen, hogy eljön velem az éjféli misére. Aztán majd együtt ünneplünk egy kis vendéglőben.

deczember 25.

Az ám! Éjféli mise! Ünnepi vacsora a vendéglőben! Mi minden történt a Gît-le-Coeur-utczában, a folyosó két oldalán, tegnapelőtt óta! Csak nem zavarták meg a fejemet a Jean ábránd képei és nem álmodom most ébren! De nem. Körülöttem minden a valóság rendes, határozott képét mutatja. Mialatt írok, Jean a kályha mellett olvasgatja az »Anyagok ellenállásáról« szóló jegyzetet, kómikusan bűnbánó ábrázattal. Nem álmodom. Micsoda boldogság!

Nos hát — deczember 23.-áról 24.-ére virradó éjszaka Jean nagyon későn jött haza. (Nem lepett volna meg, ha ez a kései hazajövetel valami szoknya-históriával függ össze.) Ébren voltam; hallottam, hogy köhög, rettentően köhög, szinte szakadatlanul.

— Ez a szerencsétlen gyerek már megint meghült! — gondoltam.

Fölkeltem, pongyolát kaptam magamra és kimentem hallgatózni a folyosóra. Most már nem köhögött, de úgy tetszett nekem, hogy nyög és nehezen lélezkzik, mintha szenvedne. Mi türestagadás, nagyon nyugtalan voltam, pokolba küldtem az illendőséget és bekopogtattam. Nem felelt. Kinyitottam az ajtót, — sohasem zárja be, — és odaléptem az ágyához. Arcza láztól piroslott a párnán; mihelyt meglátott, hangosabban kezdett nyögni.

— Jaj, Hortense kisasszony, végem van, meg-

halok, nézze! Tüdőgyulladást kaptam. Nem tudok lélegzetet venni . . . Megfulladok. Megölt engem ez az átkozott Páris! Ó, milyen szomorú ilyen fiatalon meghalni, a hazámtól messze! . . . Jaj, megfulladok. Menjen doktorért, édes jó Hortense kisaszony!

A míg így szánakozott saját magán, én megszámláltam az érverését, vizsgálgattam a szemét és meggyőződtem arról, hogy a derék Jean Ducassenak mindössze egy heves lázrohama van, elhanyagolt náthájának következményeképen. Elég jó betegápoló vagyok; nem küldtem doktorért, magam kezeltem az antipyrint és a chinint; jól megizzasztottam a beteget, a mi vidékünk ápoló asszonyainak szokása szerint; iparkodtam megnyugtatót és elaltatni. Hajnali négy óra felé szunnyadt is egy kicsit.

Másnap egész nap nem mozdultam mellőle. Szegény kis Jean! A bőbeszédősége megcsappant. Igazán nem volt egyéb beteg, nyafka, ideges gyermeknél. Este felé ismét erőt vett rajta a láz, de már nem annyira, mint előző nap: az álom aztán ismét visszaadta a nyugalomát.

Míg ő szép csendesen aludt, én is elszundikáltam: harminchat óra óta nem hunytam be a szememet . . . Mikor felébredek, látom, hogy Jean Ducasse a párnáján könyököl és nézeget engem . . . Csinos, vig arcza éppen olyan volt, mint máskor, alig hogy sápadtabb valamivel. Nagyon szégyeltem magamat, hogy itt a szeme előtt aludtam.

— Né! — mondta, — haat elaludt, szegényke! Én pedig fölkelek, tudja? Elég volt maar az aagy bul . . . És éhes is vagyok.

Megparancsoltam neki, hogy maradjon veszteg;

engedelmeskedett is, mikor megígértem neki, hogy én is itt fogyasztom el az ünnepi vacsorát az ágya mellett. A mint kimentem a szobából, hogy összeszedjem az ünnepi vacsora szerény fogásait, utánam kiáltott:

— Ne felejtse el a kandallóba tenni a czipőjét, Hortense!

Egyszerűen Hortense-nak szólít, mióta anti-pyrint adtam be neki.

Nagyon kedvesen vacsoráztunk kettecskén, ő fekve, én ülve; egy kis asztal volt kettőnk között. Megint a régi Jean volt... csakhogy... nem tudom, a láz hatott-e rá, vagy az antipyrin... vagy az ünnepi vacsora... de olyan bolondságokat mérészkedett mondani, hogy háromszor is meg kellett fenyegetnem, hogy tüstént otthagynom. Akkor szálnalmatkeltően kezdett köhögni és én, ostoba teremtés, megint leültem.

Éjfél után egy óra tájban tértem vissza a szobámba; nem lévén többé okom a nyugtalanságra, azonnal elfogott az álom. Fényes nappal volt már, mikor kopogtattak az ajtómon.

— Ki az?

— Én! Jean!

— Beteg?

— Nem én! Hanem itt a közjegyző levele, a nagynéném dolgában. Felöltözött-e már? Hadd mutatom meg!

— Várjon... Majd átmegyek én magához.

Öt perczczel később ott találtam a kis szomszédot, széken ülve fagyos szobájában és kezében tartva a közjegyző levelét. Olyan kevéssé viselte az örökösök hagyományos ábrázatát, hogy tüstént azt kérdeztem tőle:

— Ugy-e, semmit sem hagyott magára a nagynéni, Jean?

— De igen — felelte. — Csakhogy be voltak taablaazva a földjei... Aztaan meg nem is volt aam egészen negyvenezer frankja, nézze! Pedig mindig azt mondta, hogy annyija van!

Ideadta a levelet. Azt kérdezték tőle, elfogadja-e az örökséget, mely az adósságok megfizetése és a költségek levonása után két-háromezer frankra rughatott. Ez a csökkenés nem lepett meg annyira, mint az, hogy az örökség és a nagynéni históriája egyáltalában igaz. Így szóltam Jeanhoz, aki elgondolkozott:

— Nos hát, Jean... Háromezer frank, az még mindig valami. Visszautasítja?

— Eszem aagaaban sincs — mondotta. — Hanem az utazaas, az persze, vízbeesett. Szerettem volna két esztendeig urasan élni, mielőtt meghaazasodom, Montecarlóban, Aix-ben, Ostendében... No, mindegy, haat egyszerűen most mindjárt összehaazasodunk, ennyi az egész.

— Mit beszél?

— Azt, hogy nekem elég volt ebből az életből. Hiszen tönkreteszem az egészségemet. Sokkal jobb' szeretem, ha mindjárt végét vetjük... Rendben van, Hortense, megesküszünk.

Éreztem, hogy elsápadok; forgott velem a világ.

— Nem szabad — mormogtam — nem szabad tréfálni ilyen dolgokkal, Jean.

— Tréfaalri? Dehogy is tréfaalok! Nem bíz én, Hortense. Maga a legjobb asszonyszemély, a kit ismerek... és tetszik nekem... Az aaldójaat! Ma éjjel, ha nem féltem volna, hogy beteg leszek...

— Jean !

— És maga olyan jól gondomat viselte. Ha maga velem van, nyugodt lehetek. Ugy élek majd magaaval, mint a hizlalt kacsa. No, legyen haat kedves, ne mondjon nemet.

— De hisz ez bolondság . . . Négy évvel idősebb vagyok magánál.

— Először is csak haárom és féllel . . . És maga éppen huszonegy esztendősnak laatszlik. És a ha-zaamban egy sereg haazaspaart ismerek, a hol az asszony idősebb, mint az ember. Van egy Piot nevű . . . nem, nem az, hanem egy Rouillés nevű, a ki tíz esztendővel fiatalabb a feleségénél. Egy Corbal nevezetű meg huszonöttel. Egy Lagatére nevezetű . . .

Meg nem állt a szája. Közbe kellett vágnom :

— Nem volna szép tőlem, ha elfogadnám. Szegény vagyok. Maga, ha elvégzi a főiskolát, gazdag feleséget kaphat. Nem, határozottan nem egyezem belé.

— No jó — felelt Jean — rendben van ; ha elhagy engem, akkor megint megbetegszem, maga tehet róla ! Itt van ni, nézze !

Azzal köhögni kezdett, hogy majd kiadta a lelkét.

. . . Mi tűrés-tagadás, végre is igent mondtam. Tudomásul veszem, hogy vén bolond vagyok. Nem prédikálhatnak nekem annyit, a mennyit én fogok magamnak. Ez a ficzkó meg fog csalni, ezer bajt fog nekem okozni . . . eh, ki tudja ! Hátha mégis szeret ? Én — én úgy fogom szeretni ! És hogy szerettem máris, a nélkül, hogy meg mertem volna vallani magamnak ! Ha a mostani életem örömeit koczkára teszem, azzal ugyan nem koczkáztatok

sokat. Én is csak akarok egy kis szerelmet, egy kis boldogságot, mint a többi asszonyok.

Annyian vannak az én helyzetemben, a kik rossz útra térnek! Hát én a magam módja szerint térek rossz útra — a pap és az anyakönyves segítségével.

... Jean előbújik nagy jegyzet-füzete mögül.

— Ha betettem volna a cipőmet a kandallóba — mondja félig hetyke, félig bánatos hangon — talaan bizony benne talaaltam volna ma reggel a nagynéni negyvenezer frankjaat?

— Bizony benne. . . A Jézuska megbüntette magát a hitetlenségeért.

— No né — haat maga? Mit talaalt a magaaében, a mit a kandallóba tett?

Fölkelek; nyakon csókolom nagy kamasz vőlegényemet és az ő tájszólásával, a mit nagyon jól tudok utánózni, fülébe súgom:

— Haat egy férjet talaaltam, no né!...

Elcsábítva és cserbenhagyva !!

A roches-i kastélyban vagyunk, Touraine-ben, a nyári szünet vége felé. A kastély urának leánya, Julie de Lescourtois kisasszony a szobájába vonult. Tizenhat éves, finom, karcsú növésű leány; nagy, ártatlan szeme van. Befejezte már éjszakai toalettjét és nagyon kedves látvány, így, kislányosan fésülve, a mint vastag, szorosán összefont szőke hajfonatja lehullt a mályvaszín krepp hálóköpenyre, a mely mindent elárul, a mit rejtegetnie kéne. Mert Julie de Lescourtois kisasszony, a helyett, hogy jó gyermekhez illően bebújnék XVI. Lajos-stilű, fehérre lakkozott, kék mennyezetű ágyacskájába, melynek szűzies függőnyei háromszög-alakban ásitának felé — Julie kisasszony, mondom, hálóköpenyt kapott az inge fölé. Odamegy a szomszéd szoba ajtajához, félig kinyitja és beszél:

— Jössz, Jeanne?

— Igen, drágám.

És egy pillanat múlva egy másik mályvaszínű hálóköpeny terem Julie szobájában, ugyanolyan idős és ugyanolyan kreppből való. Ez Jeanne Aimery kisasszony kecses formáit sejteti, egy kis, kövérkés szőke leányét, a ki együtt volt Julievel a Hoche-avenuen levő leánynevelő intézetben és elválhatatlan barátnője — elválhatatlan még nagy vakáció idején is.

Titokzatosan, szigorúan megőrzött komolysággal lépnek mind a ketten a szoba közepén levő íróasztalhoz. Lescourtois kisasszony kinyit egy vastag, kézírásos füzetet, melynek fedőlapja fehér papirosba van bekötve. Az első oldalon ezeket a szakakat lehet olvasni:

ELCSÁBÍTVÁ ÉS CSERBENHAGYVA!!

Nagy szerelmi regény.

Irta: *Enguerrand de Casteljaloux.*

Lescourtois kisasszony lapozgat egy pillanatig a kéziratban. Jeanne barátnője csudálattal tekint rá. Ez a hűséges barátnő egyesegyedül tudja a nagy titkot: Enguerrand de Casteljaloux-nak hátul lelógó szőke hajfonatja, fejlődni kezdő keble és mályvaszín hálóköpenye van; az *Elcsábítva és cserbenhagyva!!* szerzője senki más, mint Julie maga, s ez a nagy szerelmi regény, mely már a 103-ik oldalig készült el, a nyári vakáció titokzatos gyümölcse. Julie, levélírással vagy leckeolvasással üregye alatt, minden délután bezárkózik néhány negyedóra a drága füzetrel — és este, mikor a kastélyban mindenki lefeküdt, minden ajtó zárva van, felolvassa Jeanne Aimery barátnőjének, a mit napközben írt.

— Megcsináltad a nagy jelenetet? — kérdezi Jeanne.

— Meg, — feleli Julie.

— Egészen addig, mikor...

— Igen... Hallgasd csak.

A két barátnő leül.

Julie *köhint és olvasni kezd.* — »Maxime kapitány nem csalódott. Az a hatás, melyet Marguerite de Viran-ra tett, rémíztő volt...

Jeanne *félbeszakítja.* Rémítő.

Julie. Mi? Rémítő? ... (*Megérti.*) Persze, igazad van. (*Kijavítja.*) Rémítő volt... Nem kellett több, mint hogy egyszer észrevette légyen...

Jeanne *félbeszakítja*... gye!... Észrevegye!

Julie *bosszúsan.* Ejnye, kérlek, ha mindig félbeszakítasz, nem olvasok tovább. Idegessé teszel már. Mindig henczegsz, hogy milyen jól tudod a nyelvtant.

Jeanne *félénken.* De hát... még sem hagyatsz benne hibákat.

Julie. Hibákat, hibákat... Először is, ezek nem hibák. Az ilyesmit a nyomdában is kijavítják. És aztán akad ilyen minden könyvben... Van... (*Gondolkozik.*) Boileauban... Zénaide Fleuriotban... Mindenütt...

Jeanne. Igaz, igaz. Csak folytasd.

Julie *olvas.*... »hogy egyszer észrevegye — és megszerette. Leírhatatlan állapotban tért vissza édesanyja várkastélyába. — Milyen szép ezen férfi — gondolá. — Mily festőien fedi termetét az egyenruha! Mily csinos kezei vannak! Mily nagyszerű, harczian pedert bajusszal rendelkezik! A bátorság tűzvonásokkal van felírva lombrosoi arczára...

Jeanne. Mi az, hogy lombrosoi arcz?

Julie. Mit? Még ezt se tudod? Ezt azokról mondják, a kiknek rémíztő... nem, rémítő arczuk van... rablókról...

Jeanne *meggyőzve.* Ah!

Julie *olvas.* »E gondolatoktól izgatva, a feszlét lábaihoz vetette magát és könyörgött neki, hogy menjen feleségül a kapitányhoz. Mert ha nem,

a legnagyobb örültségekre is képesnek érezte magát, pl. megszökni az utóbbival...» (*Jeanne-hoz.*) Ez jó, mi?

Jeanne. Iszonyú. Ezt a regényt se lehet majd akárkinek a kezébe adni.

Julie büszkén. Meghiszem azt, hogy nem. (*Olvas.*) »Leszállt az éj; sötét fátylaival beborította a Loiret egész völgyét. Egyetlen csillag sem ragyogott az ég boltozatán. A hó kiterítette hideg szemfedőjét a látóhatárra. Marguerite kilépett szobájából. A szél bömbölve zúgott a várkastély folyosóin...»

Jeanne kissé sápadtan. Félek, Julie. Minek is irsz ilyeneket?... (*Székestül közelebb húzódik Julie-hez.*)

Julie folytatja. »Bömbölve zúgott a várkastély folyosóin. Miért érezte Marguerite azon kényszert, hogy kilépjön szobájából s a várkastély terraszán sétáljon e fagyos szellőben? Rejtelmes erő vonzotta oda... De vajjon mit csinált ezalatt Maxime kapitány?...»

Jeanne a felindulástól elváltozott hangon. Ott van?

Julie. Hol?

Jeanne. A várkastély parkjában?... Bizonyos vagyok benne. Gyorsan olvasd tovább. Istenem, milyen szép ez!

Julie olvas. »A kapitányt is valami titokzatos erő hajszolta a leány felé, a kire olyan rémisztő... (*Habozik, aztán elhatározza magát.*)... olyan borzasztó hatást tett. Éjjeli tizenegy óra tájban felnyergeltette Artaban nevű lovát és vágatva indult el a kastély felé. A park kapuját — zárva találta.» (*Julie megáll és várja a hatást.*)

Jeanne. Mit tud most csinálni?

Julie tovább olvas. »Maxime leszállt lováról és szolgálati revolverének agyával kopogtatott az ör házának kapuján. Emez rémulten jött kaput nyitni. — Hallgass ide, mondá a kapitány. — Ha egy szót szólsz, ezen revolverrel fejbőlök. Ha beengedsz, im itt százezer frank, bankjegyekben.«

Jeanne. Háromszázezret kellene írni.

Julie. Miért?

Jeanne. Százezer... annak csak háromezer frank az évi kamatja. És az ör el fogja veszíteni az állását.

Julie kijavítja. »Im itt van háromszázezer frank bankjegyekben. — Az ör elfogadta, a kapitány ismét lóra szállt és belépett a parkba. A Marguerite ablakaiból kisugárzó fény volt a vezetője...«
(*Jeannehoz.*) Most vigyázz, innen kezdve nagyon merész lesz a regény. Jól idehallgass. Ez a jelenet egészen az én stílusom — George Sand, csakhogy több naturalizmussal.

Jeanne. No csak olvasd.

Julie olvas. »Egyszerre csak Marguerite, a ki a Loiret fölött elterülő terrasz mellvédjére támaszkodott, meghallotta, a mint a ló úszott a folyó vizében...«

Jeanne. Hát tudod, a Loiret nem folyó. De az mindegy, folytasd.

Julie olvas. »Ő az!... kiáltá Maxime. A leány felismerte és megsejtette őt az éji homályon át. Egy pillanat múlva a kapitány már karjaiban volt.

Jeanne félénken. És a ló?

Julie Várj csak! (*Tovább olvas.*) »A kapitány a Loiret völgye fölött emelkedő terrasz mellé állította lovát... A kengyelben fölemelkedve, éppen elérte a mellvédet és szenvedélyes csókokat vált-

hatott Marguerite-tel. (*Jeanne izgalomtól lihegve hallgatja. Julie folytatja az olvasást.*) A leány üde, szőke karjaiba szoritotta, beborította hosszú hajával; nagy, kék szemei égő vágyat sugároztak felé és azt a lángot, mely diadalmaszkodni tud az akarat minden erőfeszítésén, a gondolat minden kényeségén. A kapitány ugyanabba a serlegbe mártotta ajkait . . .

Jeanne nyugtalanul. Ez tőled van, te?

Julie zavartan. Hát persze!

Jeanne. Mert . . . én nem tudom . . . Ugy rémlik nekem, hogy olvastam én ilyesmit valahol . . . Ahá, tudom már! . . . Abban a piros könyvben, a mit mult nyáron a mi könyvtárunkból csíptél el . . .

Julie. No jó, hát megvallom neked. Átvettem valamit egy mondatból, a mit abból a könyvből másoltam ki . . . *Indiana*-ból, azt, mikor Raymond megcsókolja a szerecsen nőt. Csakhogy változtattam rajta. Ott úgy van, hogy »üde, barna karjaiba« és »fekete szemei. . .« És aztán a körülmények is mások. *Indiana*-ban mind a ketten Delmarené szobájában vannak. Az én regényemben egyik lovon ül, a másik fent áll a terraszon. Ez egészen új helyzet.

Jeanne meggyőzve. Igaz . . . No és ezzel vége a jelenetnek?

Julie. Dehogy van vége! Most jön a java.

Jeanne. Hát akkor olvasd gyorsan.

Julie olvas. »A szél tovább is dühöngve zúgott a park fái közt és felborzolta a Loiret vizét, mely a terrasz lábánál folyt. Egyszerre csak kettőt ütött a közeli torony órája. — Két óra! — kiáltá Marguerite. — Vissza kell térnem szobácskámba. —

Isten veled hát, szerelmem — felelé a kapitány — sohasem felejttem el azon édes órákat, melyeket melletted töltöttem. Isten veled, azaz inkább vizontlátásra! — És még egyszer felállva kengyelében, szenvedélyes csókot nyomott ajkára...»

Jeanne felháborodva. Óh!...

Julie mosolyog. Merész, ugy-e?

Jeanne. Összeházasodnak legalább?

Julie. Nem. A leány szeretné, de a kapitány nem akarja majd. Beleszeret egy amerikai nőbe.

Jeanne elmerengve. Milyen jó a férfiakak...

Julie. Hallgasd csak meg a végét, az még merészebb.

Jeanne. No!

Julie olvas. »Marguerite hallgatta még egy ideig a ló ütötte zajt, a mint ez átúszt a Loiret-t és távozott a sötét éjszakában. Támolyogva tért vissza szobájába, mint egy részeg ember... Másnap, mikor felébredt, rémülten sikoltott fel: észrevette, hogy — — anya lesz!!...»

Jeanne megindultan. Ó, szegény leány! Ez borzasztó!

Julie büszkén. Nem sok ilyen merész regényt olvastunk, mi, Jeanne?

Jeanne. Az bizonyos. (Csend.) Hanem mondd csak, Julie, miről is vette észre Marguerite, hogy kis babája fog születni?...

Julie zavartan. Ejnye — hát a miről más aszszonyok, no nem? Az ilyen dolgokat mindenki tudja. Ezt előre észre szokták venni; akárhányszor mondják: »X-nének kis babája lesz.«

Jeanne. Igaz, igaz.

(Egy ideig elgondolkoznak. Julie becsukja a

kéziratos füzetet és bezárja egy fiókba. Jeanne lassan a szobája felé indul.)

Julie. Lefekszel?

Jeanne. Igen. — Tudod, hogy neked nagy tehetséged van?

Julie. Igazán azt hiszed? Mondd, van ez olyan jó, mint egy George Sand-regény?

Jeanne *gondolkozik egy pillanatig, hogy méltányos ítéletet mondjon.* Én azt hiszem, hogy a tiéd illetlenebb, de egészben véve jobb.

Julie *szenvédélyesen.* Úgy szeretném, ha ki nyomtatnák... ha kiadnák egy ujságban... Te nem vágyódsz ilyesmire, Jeanne?

Jeanne. Nem. Én azt szeretném, ha egy olyan ember volna szerelmes belém, mint a kapitány.

(A két leány elábrándozik néhány pillanatig.)

Julie. Jójszakát. Lefekszem.

Jeanne. Én imádkozom még.

Julie. Én már imádkoztam.

(Megcsókolják egymást. Jeanne mögött becsukódik az ajtó. Julie lefekszik.)

TARTALOM.

A végrendelet	3
A havasok	23
Husvét szombatján	32
A tandem	41
A szomszéd	48
Elcsábítva és cserbenhagyva !!	59

○○○

ZMKA

Nyilt könyvtár

7135928

8325

Új szépirodalom

DRASCHE-LÁZÁR ALFRÉD

TŰZPRÓBA

Regény. Második kiadás Ára 6 korona.

Ifj. HEGEDŰS SÁNDOR

A LÉLEKBUVÁR

Fantasztikus regény Ára 4 korona.

LACZKÓ GÉZA

NOÉMI FIA

Regény Ára 5 korona.

LAKATOS LÁSZLÓ

KÉT REGÉNY

(Rúth könyve. Julie.) Ára 5 korona.

MOLNÁR FERENCZ

AZ ÓRIÁS

és egyéb elbeszélések. Ára 5 korona.

A Franklin-Társulat kiadásai.

MAGYAR KÖNYVTÁR

Szerkeszti RADÓ ANTAL.

Elsőrangú hazai és külföldi írók regényei, elbeszélések, versek, színművek, ismeretterjesztő művek sorozata.

Minden füzet külön is kapható. * Egy-egy szám ára 30 fillér.

- 771—790. A világháború naplója. I—X. Fordította *Ambrus Zoltán*.
- 791—792. Molnár V.: A Vörös Kereszt. A genfi egyezmény ismertetése.
- 793—794. Baden-Powell: Egy angol altábornagy kémkedése. Önvalómással. Fordította *Ruttkay György*.
795. Kölcsey Ferenc: Parancsis Kőlcsey Kálmánhoz.
- 796—798. Vereszájey: Az orosz hadsereg züllesztése az orosz-japán háborúban. Emlékirataiból. Ford. *Ruttkay György*.
799. Nothnagel Hermann: A halál. Fordította *Schöpfán Aladár*.
800. Gyulai Pál: Bírálatok. Összeválogatta és bevezetéssel ellátta *Benedek Marcell*.
- 801—802. Dr. Wikes Lajos: Az 1870—71-iki német-francia háború.
803. Radó Antal: Háborús strófák.
- 804—805. Aage Madelung: A szív.
806. Krúdy Gyula: Zenélő óra. Elbeszélések.
- 807—808. Roda Roda: A szimuláns és egyéb elbeszélések.
809. Kenedi Géza: Náv emlékiratok.
- 810—811. Ludwig Ganghofer: A zárandokút. Ford. *Benedek Marcell*.
812. Berzeviczy Albert: Magyar utazók Olaszországban a múlt század első felében.
813. Alexander Castell: A hadipilóta. Ford. *Benedek Marcell*.
- *814. Heltai J. és Makai E.: A királynő apródja.
815. Pásztor József: Emberkék. Vidám történetek.
- 816—817. Balmer és Harg: Trant, a pszichológus detektív. Fordította *Benedek Marcell*.
- 818—819. Gyulai Pál válogatott költeményei. Kiadta *Császár Ernő*.
- *820—822. Ibsen: Boazersahditotta *Ambrus Zoltán*.
823. Rudolf Herzog: Az óriástotta *Benedek Marcell*.
824. Riedl Frigyes: Shakespeare magyar irodalom.
- 825—826. Heltai Jenő: Vége
- 827—828. Paul Bourget: A Fordította *Benedek Marcell*.
829. Deák Ferencz husvél és a kiegyezést védő beszévezetést írta *dr. Fayer Gy*.
830. Selma Lagerlöf: Marian *Benedek Marcell*.
- 831—832. Karinth Frigyes: az Ezerarczu Lélekről és e
- *833—835. Schiller: Stuart Mditotta *Radó Antal*.
836. Balla Ignác: Kis ember
837. Merrick: Visszahív a m *Sáfor Andor*.
- 838—839. Isolda Kurz: Bál szerelme.
- 840—841. Hangay-Kiss-Oláh: versek.
842. Perzsolt Kálmán: Egy naplójából.
- 843—844. Lengyel elbeszélőtotta *Bányony Károly*.
- 845—846. Ambrus Zoltán: B színművek. II. sorozat.
847. Beöthy Zsolt: Ferencz J rálányunk és Erzsébet királyn lékezete. Két beazéd.
- 848—849. Bársony Istv.: Vadá
850. Villányi Andor: A férj é elbeszélések.
- 851—856. A világháború napló XI—XIII.
- *871—874. Ibsen Henrik: Peer Drámai költ. Ford. *Szabótyen*

A *-gal jelzettek színdarabok.

Kapható minden könyvkereskedésben.